

Vem bryr sig om spelmissbrukaren?

Armando Paratusic

Christian Nielsen

VT-10

Handledare: Lars B Ohlsson

Förord

Ett stort tack till alla intervjupersoner som ställt upp och bidragit med material. Tack vill vi också säga till alla de nära och kära som har stöttat oss under denna period och visat ett stort intresse. Slutligen vill vi också rikta ett stort tack till vår handledare Lars B Ohlsson för alla värdefulla idéer under denna period.

Abstract

Author: Armando Paratusic, Christian Nielsen

Title: Who cares about the people with a gambling abuse?

Supervisor: Lars B Ohlsson

Assessor: Maria Bangura Arvidsson

Gambling abuse is a problem that has been getting more and more attention in the media and through the people that work with the subject. The Swedish state has monopoly on gambling in Sweden but the Internet makes it possible for international gambling companies to reach customers in Sweden. This in return makes it harder for the Swedish state and its municipalities to handle the spread of gambling and gambling abuse in Sweden. The purpose of this study was to examine in which degree and manner different participants in Sweden take responsibility for the people with a gambling abuse. We mainly examined the Swedish state and its municipalities as well as Svenska Spel which is the state-controlled company that offers the majority of gambling in Sweden. Who's responsibility is it; What effect does the monopoly have and what do the participants think of the monopoly. To answer our study we made a qualitative analysis where we partly collected nine articles and partly performed three interviews. The material was then presented and analysed on the basis of discourse and account-theory. Our study showed that it is difficult for the municipalities and their social services to prioritize gambling abuse, partly due to funding issues but also due to the fact that gambling abuse is not written into the social service law in the same manner as alcohol or drug abuse. The participants seemed unanimous in the opinion that the state is to hold mainly responsible for the situation that exists and the possibilities to improve it, but at the same time everyone has to take responsibility and do their best to help the people with gambling abuse.

Key words: gambling abuse, responsibility, funding, the state, municipality

Förkortningar

ATG - AB Trav och Galopp

EG- rätt – Europeiska gemenskapernas regelverk

EU – Europeiska Unionen

FHI – Statens folkhälsoinstitut

KBT – Kognitiv Beteendeterapi

MI – Motiverande samtal

SoL – Socialtjänstlagen

SOU – Statens Offentliga Utredningar

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	7
1.1 Problemformulering	7
<i>1.1.1 Syfte .....</i>	<i>9</i>
<i>1.1.2 Frågeställningar.....</i>	<i>9</i>
1.2 Avgränsning.....	9
1.3 Definition av spelmissbrukare	10
1.4 Lagen	11
2. Metod	14
2.1 Metodval.....	14
2.2 Urval	15
2.3 Tillvägagångssätt.....	17
2.4 Tillförlitlighet.....	17
2.5 Arbetsfördelning	18
2.6 Etiska överväganden.....	19
3. Tidigare forskning	20
3.1 Aktuella forskningsområden.....	22
4. Teori	24
4.1 Vad är diskurs?	24
<i>4.1.1 Olika syn på diskursteorier .....</i>	<i>25</i>
<i>4.1.2 Användning av diskursteori.....</i>	<i>26</i>
4.2 Accountteorin	28

4.2.1	<i>Användning av accountteorin</i>	29
5.	Redovisning och analys av dokument	30
5.1	Redovisning av material	30
5.1.1	<i>Ställning bland politiker</i>	30
5.1.2	<i>Experter och brukarorganisationers syn</i>	32
5.1.3	<i>Nya aktörer på den svenska spelmarknaden</i>	35
5.2	Analys	35
5.2.1	<i>Eniga aktörer</i>	35
5.2.2	<i>Olika syn på hjälp</i>	37
6.	Redovisning och analys av intervjuer	39
6.1	Presentation av intervjumaterial	39
6.1.1	<i>Intresseväckande frågor till intervjuerna</i>	39
6.1.2	<i>Brukarrepresentant och politikers perspektiv</i>	39
6.1.3	<i>Svenska Spels perspektiv</i>	41
6.1.4	<i>Behandlares perspektiv</i>	42
6.1.5	<i>Återkommande teman i intervjuerna</i>	43
6.2	Analys av intervjumaterial	44
6.2.1	<i>Förväntningar och normer</i>	44
6.2.2	<i>Vems ansvar?</i>	46
7.	Slutdiskussion	48
8.	Referenslista	51
Bilaga		55

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Spel är idag en mångmiljardindustri, olika spelaktörer konkurrerar om att nå ut till alla de människor som kan tänkas vara potentiella kunder. Att försöka se ett sportevenemang utan att bli exponerad för spelreklam är nästan en omöjlighet, kanske inte så förvånande då det satsas över en miljard på spelreklam om året (Svenska Spel, 2010a). Staten har monopol på spelverksamheten i Sverige där statsägda Svenska Spel är huvudaktör men andra aktörer blir allt starkare på den svenska marknaden då de ofta blir exponerade i massmedia samt genom olika idrottsevenemang och idrottsklubbar. Spel hos utländska aktörer kan endast genomföras på Internet medan Svenska Spels kunder har möjlighet till spel både via Internet och 6800 ombud runt om i landet. Olika spelaktörer investerade år 2008 cirka 1,2 miljarder på reklam. Av denna summa investerade Svenska Spel 26 %, det vill säga 316 miljoner och av dessa gick 66 miljoner till reklam för ansvarsfullt spelande. (ibid.).

Sverige har en tradition av spel. Redan 1896 arrangerades det första lotteriet för att möjliggöra kulturella evenemang (Svenska Spel, 2010b). Därefter så har utvecklingen gått i rask takt och numera stoltserar Svenska Spel med varumärken som exempelvis Internetpoker, vegasautomater, lotteri, och diverse oddsspel. Enligt Svenska Spels officiella hemsida uppgick deras vinst år 2009 till 4977 miljoner kronor, Av dessa gick 500 miljoner till riksförbundets barn och ungdomssatsning och Idrottslyftet, medan 4477 miljoner gick till statskassan. (Svenska Spel, 2010c)

Följden av detta har blivit att allt fler människor hamnar i spelmissbruk. I Sverige har spel och spelmissbruk uppmärksammas på olika sätt. EU har kritiserat Sverige för monopolet där Sverige äger Svenska Spel som tillåts vara enda agerande spelaktör inom landets gränser.

Margaretha Creutzer (2002) skrev en artikel i tidsskriften Socionomen om socialsekreteraren Anne Nilssons arbete med spelmissbrukare. Hård kritik framfördes mot att hjälp till spelmissbrukare inte finns med i socialtjänstlagen i jämförelse med drog- och alkoholmissbruk. Nilsson menade på att spelmissbrukarna inte har någon som bryr sig om dem och att ändra lagen skulle vara ett enkelt sätt att ge spelmissbrukarna en tillhörighet. Efter bland annat mycket kritik från olika experter startades en utredning av regeringen vars mål enligt ett pressmeddelande från finansdepartementet var:

...att ta fram en långsiktigt hållbar svensk spelreglering som ska förena kravet på en stark och förbättrad social skyddsnivå med behovet av en anpassning till IT-samhällets villkor och de skyldigheter som följer av EG-rätten. (Regeringen, 2010)

Utredningen blev klar i slutet av år 2008 och kom bland annat med förslagen om att öppna upp spelmarknaden för nya aktörer, behandlingar av personer med spelmissbruk får vänta då det behövs mer forskning kring området samt att det inte behövs någon ändring av socialtjänstlagen då den redan reglerar situationen kring spelmissbrukare (SOU2008:124).

Tre procent av männen och en procent av kvinnorna i Sverige anses ha spelproblem och bland ungdomar mellan 16-17 år så är motsvarande siffra 4 procent. År 2008 uppskattas svenskarna ha förlorat tillsammans omkring 16,6 miljarder kronor på spelande och då är Internet och illegalt spelande inte inräknat. (Statens folkhälsoinstitut 2010).

Att spelmissbruk som är ett växande problem i dagens samhälle saknar tydliga direktiv till landets socialtjänster kan tyckas paradoxalt då de har det yttersta ansvaret för individerna som söker hjälp. Statens Folkhälsoinstitut (2009a) skriver att två tredjedelar av landets kommuner saknar handlingsplaner för hur de skall arbeta med spelmissbruk. Med så många experter som uttalar sig om att det behövs en förbättring av vården för spelmissbrukare där politikerna är eniga om att problemet måste kontrolleras på ett bättre sätt än idag så verkar ingen instans satsa på vården av spelmissbrukare.

1.1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka ansvarstagandet för spelmissbrukare bland olika aktörer som socialtjänsten, Svenska Spel och staten.

1.1.2 Frågeställningar

Hur ser olika aktörer på de spelberoendes situation i Sverige?

Hur ser aktörerna på sitt eget ansvar och sin egen roll kring spel i Sverige?

Vad behöver göras enligt de olika aktörerna för att förbättra situationen för de som lider av spelmissbruk?

1.2 Avgränsning

Området som vi har valt att undersöka är omfattande och kan undersökas ur ett antal olika infallsvinklar. På grund av begränsning av såväl tid som utrymme har vi valt att inte undersöka illegalt spel och internationellt Internetbaserade spelaktörer. I juli 2007 fanns det 2069 olika webbsidor som erbjöd olika former av spel och bakom dem fanns 436 olika företag (SOU2008:124). Att inkludera Internetbolagen i uppsatsen var således näst intill omöjligt samtidigt hade fokus flyttats från svenska brukare till internationella där varje lands lagstiftning ser olika ut vilket hade gjort uppgiften ännu mer svårhanterlig.

Vi har även exkluderat ATG som tillhandahåller all vadslagning på hästar samt folkrörelsernas lotterier. ATG och folkrörelsernas lotterier är de största aktörerna inom spel på den svenska marknaden efter Svenska Spel. Dock så är Svenska Spel mycket större med sitt spelutbud, nätpoker och kasinon vilket gör att dess inflytande och omsättning på marknaden är mycket större än övriga aktörers.

Vi ämnar inte undersöka hur staten eller kommunerna hjälper de som har utvecklat ett spelmissbruk med inriktning mot dataspel eller så kallade konsolspel. Detta missbruk skiljer sig för mycket åt för att kunna dra paralleller med det missbruk vi undersöker då exempelvis de ekonomiska konsekvenserna inte blir lika uttrycksfulla.

1.3 Definition av spelmissbrukare

Vad är en spelmissbrukare? Hur omfattande skall en individ spela för att klassas som spelmissbrukare? Detta kan vara högst personligt, somliga kan spela för stora summor och ändå ha kontroll över sig själva och sitt begär medan andra kan spela dagligen och ändå känna efter när det är dags att sluta eller göra ett uppehåll.

DSM-IV står för Diagnostic and Statistical Manual for mental disorders IV och utvecklades av American Psychiatric Association och används av Svenska folkhälsoinstitutet (2009b). Enligt DSM-IV skall en person uppfylla fem av tio frågor under en längre period för att klassas som spelmissbrukare. Dessa frågor använder DSM-IV sig av.

- Tänker ständigt på spel
- Behöver spela för allt större summor för att uppnå önskad spänningseffekt
- Har misslyckats flera gånger med att kontrollera, begränsa eller sluta spela
- Blir rastlös eller irriterad vid försök att begränsa spelandet eller sluta spela
- Spelar för att slippa tänka på sina problem eller för att söka lättnad från nedstämdhet, exempelvis känsla av hjälplöshet, skuld, ångest, depression
- Försöker vinna tillbaka pengar som man förlorat på spel
- Ljuger för att dölja omfattningen av sitt spelande för anhöriga, terapeuter och andra personer
- Har begått brott för att finansiera sitt spelande
- Har äventyrat eller förlorat en viktig personlig relation, anställning, utbildnings- eller karriärmöjlighet på grund av spelandet
- Förlitar sig på att andra kan ordna fram pengar för att lösa en finansiell krissituation som uppstått på grund av spelandet

I denna uppsats kommer vi att utgå från DSM- IV och dess definition av vad en spelmissbrukare är och förutsätter samtidigt att våra intervjupersoner utgår från liknande definition då denna är välkänd och accepterad av intressegrupper.

1.4 Lagen

Socialtjänstlagen reglerar vilken hjälp kommuner skall erbjuda sina invånare samt dem som vistas i kommunen. Lagen ger rätt till stöd när människor hamnar i svåra situationer i form av exempelvis fattigdom, missbruk och andra sociala dilemman. För att komma ur problemen skall kommunen komma till undsättning och lindra individernas vardag. För spelmissbrukare är lagarna diffust reglerade och inte lika hjälpsamma som vid annat missbruk.

Kapitel tre, paragraf nio och kapitel fem, paragraf nio i socialtjänstlagen (SFS 2001:453) lyder enligt följande:

Socialnämnden skall arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel. Socialnämnden skall genom information till myndigheter, grupper och enskilda och genom uppsökande verksamhet sprida kunskap om skadeverkningar av missbruk och om de hjälpmöjligheter som finns.

Socialnämnden skall aktivt sörja för att den enskilde missbrukaren får den hjälp och vård som han eller hon behöver för att komma ifrån missbruket. Nämnden skall i samförstånd med den enskilde planera hjälpen och vården och noga bevaka att planen fullföljs.
(SFS 2001:453)

Dessa lagar riktar sig alltså främst mot dem som har ett missbruk av alkohol eller drogkaraktär. I Proposition 2000/01:80 står det dock: ”Men även behandling för spelmissbruk kan i vissa fall vara en insats som ligger inom socialtjänstens ansvarsområde.” Detta gör att spelmissbrukare kan ha rätt till att få hjälp dock så måste en prövning göras först. Alltså blir de spelberoendes problematik överlämnad till hemkommunens beslut som kan variera från kommun till kommun. Att kommunen inte har någon skyldighet har kritiserats i debattartiklar av bland annat riksdagsledamoten Cecilia Widegren (2008) och socialsekreteraren Anne Nilsson (Creutzer 2002) som vill se ansvar för spelmissbrukare i socialtjänstlagen. Problematiken som uppstår enligt Widegren (2008) blir att kommuner avvisar spelmissbrukare då de har dåliga ekonomiska förutsättningar för att satsa på denna riskgrupp. Statens folkhälsoinstitut är inne på liknande spår som Widegren då de uttrycker sig i termer av, ”Samtidigt innebär det ekonomiska läget att många kommuner har svårt att prioritera

denna typ av verksamhet.” (Statens folkhälsoinstitut, 2009a)

2009 lade Riksdagsledamoten, moderaten Margareta Pålsson fram motionen 2009/10:So505, insatser mot spelberoende. Pålsson ville med sin motion få in spelmissbrukare i socialtjänstlagen samt utvidga de ekonomiska resurserna för hjälp till spelmissbrukare genom att öppna upp monopolet och sälja licenser till nya aktörer där pengarna skulle möjliggöra vård av de som har utvecklat en problematik. Båda förslagen blev förkastade.

En annan möjlighet till insatser för spelmissbrukare finns genom socialtjänstlagens (SFS 2001:453) fjärde kapitel första som säger bland annat:

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv. (SFS 2001:453).

Genom denna lag har spelmissbrukare möjlighet att få rätt till bistånd då de har ett behov de inte kan styra. För att en behandling skall vara möjlig måste socialtjänsten göra en prövning av ärendet för att styrka att klientens behov endast kan tillfredställas genom behandlingen.

Lagen är väldigt svårtolkad när det gäller spelmissbruk, det går endast att utläsa fragment där en person har rätt till hjälp för sitt missbruk till skillnad för alkohol och drogmissbrukare där lagen är väldigt konkret. För att få bukt på problematiken så gick ett ärende om rätt till behandling för spelmissbrukare upp i regeringsrätten år 2005. En man hade ansökt om en extern behandling men blivit hänvisad till ett tolvstegsprogram som var anpassad för alkohol och drogmissbrukare. Regeringsrätten hävdade att lagen var på mannens sida och godkände behandlingen med hänvisning till socialtjänstlagens kapitel fyra, paragraf ett. Bedömningen görs efter att socialtjänstens ansvar för missbrukare har utvidgats men intressant nog så menar regeringsrätten att kapitel tre paragraf sju och kapitel fem paragraf nio i socialtjänstlagen riktar sig till alkohol och drogmissbrukare vilket gör att socialtjänsten enligt lag inte har någon skyldighet att hjälpa spelmissbrukare under dessa lagrum. Kapitel fyra, paragraf ett är så pass generell att den inte är begränsad till insatser vilket gör att det finns utrymme för att

godkänna en behandling av den i fråga. (Notisum, 2005). Trots regeringsrättens dom så blir många spelmissbrukare utan behandling då det inte finns någon möjlighet att hänvisa till kapitel tre, paragraf nio eller kapitel fem, paragraf nio i socialtjänstlagen. För att bli beviljad en behandling enligt socialtjänstlagens kapitel fyra, paragraf ett så måste den som är spelberoende ha ett behov av en behandling som inte kan tillgodoses på något annat sätt.

2. Metod

2.1 Metodval

Vi bestämde oss tidigt för att göra en kvalitativ undersökning med dokumentanalys och intervjuer. Vi ansåg att det var bästa metoden för att undersöka våra frågeställningar och vårt syfte.

Vi tänkte börja med dokumentanalys och sedan intervjua fem personer utifrån vad vi kommit fram till i dokumentanalysen och låta dem kommentera vårt resultat. Eftersom vi tog kontakt och bokade intervjuer väldigt tidigt så försatte vi oss själva i en svår position. Vi hade helt enkelt inte tid att utföra vår dokumentanalys innan det var dags för de första intervjuerna utan följden blev att vi utförde dokumentanalys och intervjuer parallellt.

Vi valde att göra semistrukturerade intervjuer. Då vi ville intervjua olika parter/professioner ansåg vi att det var viktigt att ha en grund, en röd tråd, att följa för att kunna komma åt det material vi var ute efter. Samtidigt var det viktigt att kunna gå utanför vår "ram" om intervjupersonerna lyfte fram något intressant som vi inte tänkt på. Då vi hade ett pressat tidsschema, vore det överflödigt att försöka genomföra öppna intervjuer med allt efterarbete som det inneburit då öppna intervjuer kräver mer analys (Aspers 2007).

Vår ambition var att göra alla intervjuer öga mot öga på den intervjuades hemmaplan, men av både ekonomiska och tidsskäl hade vi inte möjlighet att åka för långt för att utföra intervjuer. Av den anledningen gjordes en intervju över telefon. En av fördelarna med att göra intervjuer öga mot öga är att man får del av en visuellt-interaktionell komponent som May (2001) kallar det. Att ta del av personens kroppsspråk och liknande kan vara en betydelsefull del av en intervju. Överhuvudtaget kan det vara väldigt viktigt för samspelet att kunna se varandra. Detta är alltså något som vi förlorat i vår telefonintervju. Vi anser dock inte att det har haft någon påfallande betydelse för de svar vi fått.

Intervjuerna valde vi att spela in med diktafon för att sedan transkribera och koda dem. Anledningen till att vi valde att använda diktafon var att vi då kunde fokusera mer på intervjun och inte behöva anteckna i lika hög grad och därmed minimera risken för att vi missat värdefull information. När man intervjuar en eller flera personer är det viktigt att det görs utifrån de intervjuades villkor i så hög grad som möjligt för att få god kvalitet. Det var viktigt för oss att intervjupersonerna accepterade och kände sig bekväma med att vi spelade in

intervjun med diktafon. Många kan känna sig hämmade och obekväma med att det de säger spelas in (May 2001). Risken finns såklart att de säger att det går bra fastän de egentligen känner sig obekväma, men det var inget vi märkte av.

2.2 Urval

Vi valde från början att göra fem intervjuer. Resultatet blev tre intervjuer med fyra personer då vi fick ett bortfall när en socialsekreterare inte kunde ställa upp samt att en intervju blev dubbelintervju med två personer. För att få en bredd i vår undersökning så ville vi att intervjupersonerna skulle representera olika yrken och positioner. Det finns idag oklarheter kring vem som har ansvar för spelberoende samt hur man bäst hjälper dem. Därför ansåg vi att det vore intressant och passande för vår studie att intervjua olika professioner, alltså de professioner som är oeniga om vem som ska ta vilket ansvar. Dessutom ville vi få en övergripande bild av hur situationen ser ut kring spelberoende i Sverige och att intervjua olika organ var en metod att göra det utan att få en ensidig bild vilket kunde ha blivit fallet om vi till exempel endast intervjuat brukarrepresentanter.

Anledningen till att vi gjorde en dubbelintervju var att intervjupersonerna ville göra intervjun tillsammans. Intervjupersonerna i dubbelintervjun var en kommunpolitiker i en mellanstor svensk stad samt en representant från en brukarorganisation som arbetar med spelberoende. Då kommunpolitikern är delaktig i arbetet med att fördela pengar inom kommunen till bland annat brukarorganisationer och behandlingshem var det en självklarhet att höra vad han hade att säga om spelberoende och hur möjligheterna för behandling ser ut, framförallt inom deras kommun men även i Sverige överhuvudtaget. Även om fokus i vår undersökning inte legat på brukarna och deras perspektiv så kände vi att det var relevant och intressant att intervjua en representant från en brukarorganisation. Eftersom det finns oklarheter kring vem som ska ta ansvar för spelberoende så är brukarorganisationerna viktiga. Personen vi intervjuade har lång erfarenhet av arbete med spelberoende och har även själv varit spelberoende.

Den andra intervjun valde vi att göra med en anställd på Svenska Spel. Svenska Spel ägs av staten, som har monopol på den svenska spelmarknaden tillsammans med ATG och folkrörelserna, och är således huvudaktör. Att intervjua en representant från Svenska Spel var viktigt eftersom staten har kontroll över den svenska spelmarknaden.

Den tredje intervjun vi valde att göra var en telefonintervju med en anställd på ett behandlingshem för spelmissbrukare. Behandlingshemmet specialiserar sig på spelberoende och inte beroende i allmänhet som många andra behandlingshem i Sverige. Vi var intresserade av hur möjligheterna för en spelberoende att få behandling ser ut och vem som finansierar och tar ansvar för dem.

För att söka lämpliga artiklar till vår dokumentanalys använde vi oss av olika databaser för att hitta så relevanta texter som möjligt. Vi valde artiklar utifrån om de var väsentliga för uppgiften men även vilken kategori författarna tillhörde, vi ville exempelvis inte bara ha texter från politiker och experter utan båda delar.

Vår dokumentanalys grundar sig på nio insändare och debattartiklar från olika respondenter som vi anser utgör en central kärna för att vår frågeställning skall kunna besvaras. Debattartiklar och insändare är ofta väldigt subjektiva i sin ställning men de visar på hur en viss organisation tar ansvar och tillika avsäger sig ansvar för ett fenomen.

Texterna har valts ut för att få en så bra bredd som möjligt av olika politiska åsikter och brukarrepresentanter. Experterna i våra texter jobbar dagligen med brukare och representerar deras åsikter och behov. Genom våra texter så anser vi att det finns en mångfald med åsikter för att kunna ställa dem gentemot varandra och undersöka hur diskussionen om spelmissbrukarnas situation ser ut samt vad som behöver förbättras.

Tidningarnas ställning exempelvis politiskt på ledarsidor kan vara relevant, dock så har vi tagit del av texter som är undertecknade av författarna själva, vilket gör att vi inte valt att analysera tidningarnas ställningstagande. Texterna har analyserats och kodats för att se vad skribenterna vill uppnå för det egna intresset och organisationen som de eventuellt representerar. Exempelvis skriver politiker många gånger debattartiklar för att nå ut till potentiella väljare vilket kan stärka deras position bland opinionen, något som kan vara extra viktigt detta år då det är ett valår. Experter och brukarorganisationer vill många gånger markera hur situationen ser ut för deras klienter och således lyfta upp ett massmedialt intresse i en problematik som finns.

Svenska Spel och deras status på marknaden är ifrågasatt. Deras förhållningssätt till socialt ansvarstagande är viktigt då andra aktörer vill in på den Svenska marknaden samtidigt som EU har kritiserat det monopol som finns i Sverige. Att ta hänsyn till olika faktorer är ett måste

för att undvika en subjektiv analys där vi endast fångar upp det budskap som olika intressen vill exploatera ut till samhället. Vi har inte med några texter från Svenska Spel då de endast skriver pressmeddelanden samt att deras pressmeddelanden är väldigt konkreta och objektiva utan åsikter vilket gör att de inte blir användbara att analysera. Då Svenska Spel är statligt så representeras de i viss mån av politiker vilket vi har tagit hänsyn till istället.

2.3 Tillvägagångssätt

När vi var klara med utformandet av syfte och frågeställningar började vi att söka på Internet efter potentiella intervjupersoner samt intressanta dokument. När vi hittade dokument som verkade intressanta och relevanta sparade vi dem för att sedan göra ett representativt och brett urval. Vi visste tidigt ungefär vilka professioner vi ville intervjua och sökte efter personer som passade våra kriterier. Efter att ha hittat potentiella intervjupersoner skickade vi e-mail till dem och förklarade vilka vi var och varför vi ville prata med dem.

Den första intervjun varade ungefär 45 minuter och de två andra intervjuerna varade cirka en halvtimme. Inför den första intervjun arbetade vi ihop en intervjuguide att använda oss av som vi sedan tog med oss till de andra intervjuerna också.

Transkriberingen av vårt intervjumaterial valde vi att göra enkelt och inte komplicera det. Vi skrev således inte ut pauser, ”bekräftelser” (mm) och betoningar eller liknande. Eftersom vår undersökning inte enbart baseras på vårt intervjumaterial kände vi att det var försvarbart att göra en okonstlad transkribering. Efter att ha transkriberat vårt intervjumaterial skrev vi ut det och markerade utifrån olika teman som resurser, ekonomi och ansvar. Dessa teman är valda utifrån vad vår dokumentanalys gav oss för resultat. Dessutom markerade vi text som kan tolkas utifrån accoutteorin till vår intervjuanalys.

2.4 Tillförlitlighet

Det är svårt att vara helt objektiv och neutral i ett så omdiskuterat och kontroversiellt ämne som spel om pengar och spelmissbruk. Vi har försökt att lägga våra subjektiva upplevelser och tankar åt sidan. Vi har själva väldigt lite erfarenhet kring spelberoende och spelmissbruk. Ingen av oss har arbetat med det och vi har inte heller varit utsatta för det, varken själva eller

anhöriga, även om vi kanske haft bekanta som spelat mycket. Vi hade heller inte läst speciellt mycket, om ens något, om det tidigare. Däremot har vi läst en del om andra missbruk men vi hade ingen förkunskap om just spelmissbruk när vi började vår undersökning.

Under intervjuerna valde vi båda att vara närvarande efter att ha diskuterat fördelar och nackdelar. Aspers (2007) nämner, när han beskriver det ideala samtalet, att tre allvarliga problem kan uppstå. Det första problemet är maktobalans som kan uppstå på olika sätt av olika anledningar. En intervjuperson kan känna sig i underläge om denne intervjuas av två personer samtidigt. I dubbelintervjun blev detta inte ett problem på samma sätt då det var ”två mot två”. Telefonintervjun gjordes ”en mot en” då vi ansåg att det kunde ha blivit alldeles för rörigt att vara tre personer i ett telefonsamtal. Den sista intervjun gjordes dock ”två mot en” men vi anser inte att den intervjuade hamnade i en underlägsen position eller att intervjun tappade i trovärdighet på grund av det. Vi anser snarare att det var en fördel att vara två personer som kunde ställa följdfrågor och upprätthålla en dynamik i den semistrukturerade intervjun.

De intervjuade garanterades anonymitet för att öka tillförlitligheten och för att de skulle svara på våra frågor så ärligt som möjligt utan att vara oroliga för att hängas ut. Vi kan inte veta om intervjupersonerna har svarat ärligt och fullständigt. Vi kan heller inte veta om och hur vi har påverkat dem under intervjun eller hur de har påverkat oss. Intervjuer är ett empiriskt material vars tillförlitlighet kan ifrågasättas. Vi har varit medvetna om riskerna och försökt att minimera dessa i vårt arbete. Vi anser att validiteten i vår undersökning är god och reliabiliteten så hög den kan bli i denna typ av studie. Undersökningen och resultatet kan variera beroende på vilka personer som intervjuas vilket i sin tur gör att reliabiliteten kan ifrågasättas. En god reliabilitet kan uppnås genom kvantitativ metod men med kvalitativ metod så får vi ut mer information.

2.5 Arbetsfördelning

Vi har träffats regelbundet, ett par gånger i veckan, och diskuterat arbetet i helhet samt arbetsfördelning för att sedan skriva själva. Det vi har skrivit har sedan sammanställts och bearbetats av oss båda tillsammans. Vi har försökt göra det så rättvist som möjligt. Litteratursökning har vi gjort både tillsammans och var för sig och läsningen har vi sedan delat upp. Alla intervjuer har utförts tillsammans men eftersom transkribering i regel är en

tidskrävande process valde vi dela upp det så att en av oss transkriberade och började analysera intervjuerna medan den andre arbetade med dokumentanalysen.

2.6 Etiska överväganden

Vi har valt att inte intervjua brukare då de redan är en utsatt grupp i samhället. I våra intervjuer kommer vi att utgå från de fyra etiska krav som finns i form av öppenhetskravet, självbestämmandekravet, konfidentialitetskravet samt autonomikravet. Innan varje intervju har vi frågat personerna om de vill ställa upp på en intervju samt informerat berörda parter via e-post om vad uppsatsen är ämnad för samtidigt som intervjun görs på intervjupersonernas villkor.

Många av de som vi intervjuat är offentliga personer och har deltagit i debatter och liknande då de representerar sina arbetsgivare. Gunvor Andersson & Hans Swärd (2008) menar på att man måste jämföra nyttan mot eventuella risker vid forskning. Författarna har fokus på utsatta människor som redan har det svårt och de menar att deras vardag inte får riskeras till det sämre. Vi kommer inte att intervjua de personer som Andersson & Swärd (2008) fokuserar på utan professionella aktörer. Dock så anser vi att även de befinner sig i en utsatt position då de måste exponera sig kring sitt eget arbete samt sin organisation. Just ur denna aspekt måste en etisk och moralisk respekt visas mot intervjupersonerna för att inte riskera att skada deras anseende och legitimitet. Vi ser ingen nytta av att skriva ut intervjupersonernas namn utan dessa kommer behandlas anonymt, vilket de blev informerade om innan intervjun. I samband med intervjuerna har vi erbjudit dem ta del av det utskrivna materialet om de så önskar.

3. Tidigare forskning och publikationer

För att hitta tidigare forskning har vi använt oss av databasen Swepub samt söktjänsten Lovisa där vi sökte på ord som spelmissbruk, spelberoende, ansvar och spelmonopol. Vi fick flera träffar men valde att koncentrera oss på nyare böcker och avhandlingar. Vi hittade framförallt böcker som är skrivna av Per Binde. Binde refererar i sina böcker till diverse studier som har gjorts tidigare. Vi valde sedan att titta närmare på de ursprungliga källorna vilket gjorde att vi hittade sidor som Statens Folkhälsoinstitut och lotteriinspektionen där vi kunde ta del av flera studier om spelmissbruk.

Spelberoende är ett problem som har uppmärksammats allt mer de senaste åren. Det kan tänkas att det bland annat beror på Internetbolagens utbredning. Då spelberoende är ett relativt nytt problem för samhället är det först på senare år man börjat forska kring det. Nackdelen är därmed att det inte finns så mycket forskning vilket vi har märkt av i vårt arbete med att söka efter litteratur. Edström (2002) skriver att det saknas kunskap om spelberoende och spelmissbruk, vilket bland annat regeringen erkänt då de 1996 föreslog i en proposition att det skulle avsättas två miljoner kronor för forskning om spelbeteende. Samtidigt så innebär det att den forskning som finns är ny och aktuell vilket får ses som positivt. Då vi har valt att skriva om ansvar för spelberoende så har vi begränsat oss ännu mer. Där det finns ont om forskning kring spelberoende finns det nästan ingen forskning om ansvar kring spelberoende. Diskussionen kring ansvar för spelberoende är en ung diskussion, i alla fall i Sverige, men den är i allra högsta grad viktig. Det har blivit allt tydligare att spelberoende/spelmissbrukare är en grupp som inte bara faller mellan stolarna men som dessutom kostar samhället mycket pengar i form av bland annat kriminalitet (Edström 2002). Då vi är intresserade av spelberoende och ansvar i Sverige och det svenska spelmonopolet kommer vi endast att redogöra för svensk forskning.

Per Binde vid Göteborgs Universitet har forskat mycket om spel och spelberoende. Framförallt har Binde undersökt spelreklamens betydelse och inverkan på människor med spelproblem. Att mäta om spelreklam ökar spelande och framförallt om det ökar spelberoende är svårt att mäta. Reklamens inverkan är ofta subtil och man vet oftast inte själv hur mycket eller lite reklamen påverkar en, detta gäller inte bara spelreklam utan all reklam. Binde verkar dock övertygad om att spelandet, och problemspelandet, håller en högre nivå med reklam än det skulle ha gjort utan reklam. (Binde 2005).

En annan forskare som arbetat mycket med spelproblematik är Sten Rönnerberg. Rönnerberg var med och startade den första vetenskapliga befolkningsstudien i Sverige kring spelproblem. Studien SWEGS, Swedish Gambling Studies, genomfördes i olika faser med start 1996/1997 och slutfördes 1998. SWEGS som grundar sig på enkätundersökningar visade att det fanns ett problemspelande i Sverige stort nog att klassas som ett folkhälsoproblem. (Rönnerberg 2010). Definitionen på ett folkhälsoproblem är följande:

- Minst en procent av befolkningen ska vara drabbad
- Ge allvarliga konsekvenser (för hälsan, ekonomin och det sociala livet)
- Bidra till ojämlikheter i hälsa
- Vara möjligt att förebygga

Spelproblem anses uppfylla kriterierna och ingår sedan 2002 i regeringens folkhälsomål. (Statens folkhälsoinstitut 2010)

SWELOGS, Swedish Longitudinal Gambling Study, är en fortsättning och utveckling av SWEGS-studien och påbörjades i slutet av 2008. Den kommer att upprepas ett flertal gånger fram till 2014 och använder samma mätinstrument som SWEGS för att kunna jämföra resultaten. De första resultaten från 2009 visar att andelen problemspelare i Sverige ligger på ungefär samma nivå som för cirka tio år sedan, medan andelen av problemspelarna som är spelberoende har ökat. (Statens folkhälsoinstitut, 2009c)

Förutom enskilda forskare i Sverige så finns det ett par myndigheter och organisationer i Sverige som på olika sätt forskar i ämnet. Svenska Spel bedriver själva olika typer av utredningar och bidrar till forskning. Även Statens folkhälsoinstitut bedriver forskning kring spel och spelberoende i Sverige. Slutligen så genomför Lotteriinspektionen varje år en utredning av den svenska spelmarknadens utveckling.

2009 hade cirka två procent av Sveriges befolkning spelproblem och cirka 0,7 procent, en tredjedel av de med spelproblem, var spelberoende. Siffrorna har sett ungefär likadana ut de senaste åren men ur ett längre perspektiv har spelproblem bland Sveriges befolkning ökat markant. Framförallt har spelproblem ökat bland män 18-24 år, som också är den grupp som är överrepresenterad bland människor med spelproblem och spelberoende. Spelproblem är även vanligare bland människor med låga inkomster jämfört med människor med höga inkomster. (Lotteriinspektionen, 2009). Ungdomar, invandrare, psykiskt och fysiskt sjuka, missbrukare, kriminella samt lågutbildade klassas i större grad som spelmissbrukare (Statens folkhälsoinstitut, 2003.)

I den forskning som utförts kring vad som utvecklar och livnär ett problemspelande eller spelberoende har det inte kunnat utläsas några entydiga orsaker. I några undersökningar har man dock kunnat se skillnader i större grupper som visar att spelberoende oftare har någon form av psykologiska problem som till exempel personlighetsstörningar eller depression. (ibid.)

2007 togs regeringsbeslutet att genomföra en utredning på uppdrag av staten. Utredningen *Spelutredningen* (SOU 2008:124) eller *En framtida spelreglering*, som den även kom att kallas, hade som mål att lägga fram en långsiktigt hållbar svensk spelreglering. Det är en omfattande utredning som berör flera olika delar av spel i Sverige.

Uppdraget var att lägga fram ett förslag och information med målet att stärka de allmänna skyddssyftena som svensk spelreglering bygger på samt att utreda i vilken utsträckning olika spel kan framkalla spelberoende. Frågor om vård, behandling och forskning om spelberoende har också ingått i uppdraget samt frågor rörande EG-rätten. (SOU2008:124). Det finns alltså en oklarhet i hur man ska både behandla, men även förebygga, spelberoende i Sverige.

Utredningen lade slutligen fram tre olika handlingsalternativ för en framtida spelreglering. Alternativ ett var att behålla spelregleringen och strama upp den. Alternativ två var att öppna Internetspel för nya aktörer medan alternativ tre var att endast öppna en viss spelform för nya aktörer. Utredningen lade också fram en kortare bedömning av alternativen och sammanfattningsvis så bedömde man att alternativ ett, följt av alternativ tre, var att föredra.

3.1 Aktuella forskningsområden

I Spelutredningen har man sammanfattat de frågor som idag präglar forskningen kring spelproblem. En grundläggande fråga är hur stora spelproblemen i samhället faktiskt är. Forskning kring denna fråga är typisk kvantitativ forskning. Enkäter, telefonintervjuer och andra mätningar är metoder som används. (SOU2008:124)

En annan huvudsaklig forskningsfråga är vad som är spelproblemens natur, alltså vad spelproblem hos en individ beror på. Är det biologiska faktorer eller kognitiva faktorer eller något annat. Diskussionen och forskningen förs inte bara kring spelberoende utan är i allra högsta grad aktuell även inom andra former av beroende och missbruk. Men spelberoende ligger några år efter och har inte samma ställning som till exempel alkohol- eller

narkotikaberoende. Vad ett beroende i själva verket beror på är en fråga där det förmodligen aldrig kommer att kunna ges ett slutgiltigt svar, i alla fall inte på många år.

Den allmänna övertygelsen är att spelberoende är ett psykiskt problem (SOU2008:124). Eftersom spelberoende inte innefattar några kemiska substanser, som till exempel alkohol och narkotika, i sig själv så är det inte svårt att förstå att forskningen kring spelberoende domineras av psykologiska perspektiv. Dock kan spelberoende leda till annat missbruk och annat missbruk leda till spelmissbruk.

Frågan leder vidare till hur vi ska behandla spelberoende, en fråga som debatteras flitigt av personer som är aktiva inom ämnet. Två metoder som är relativt beprövade och accepterade inom behandling av spelberoende är MI och framförallt KBT. Överhuvudtaget är kognitiv behandling vanligt för spelberoende och spelmissbrukare (Edström 2002).

4. Teori

4.1 Vad är diskurs?

För att analysera vårt material har vi valt att använda oss av diskurs som teori. Vad är då diskurs? Diskursen har sin grund i socialkonstruktivismen som innehåller många teorier varav diskursen är en av dem. Sammanlänkande mellan diskurs och socialkonstruktivism är dess kritiska förhållningssätt gentemot vår världsbild och saker som vi ser naturliga och självklara. Människan skapar sig sin världsbild genom sin historia och kultur vilket gör att vi kan förändras men samtidigt hade vår världsbild kunnat se annorlunda ut om vår historia inte sett ut som den gör. Den sista väsentliga kopplingen ligger i att vår kunskap kring ett fenomen gör att vi bedömer vad som är en naturlig handling, ett självklart sätt att agera och avgöra vad som är sant eller falskt i vår miljö. (Phillips & Winther Jörgensen 2000). Författarna är kluvna kring begreppet och menar på att en klar definition inte finns.

Phillips & Winther Jörgensen (ibid.) skriver att diskurs används för ofta i olika sammanhang utan någon klar beteckning över ordet vilket har lett till oklarhet kring det samt olika betydelse beroende på kontext. Phillips & Winther Jörgensen (ibid.) definition blir således ” ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt ur världen.)”. För att kunna förklara diskursens innebörd och fördelar måste den ses som något tvärvetenskapligt och multidisciplinärt. Därigenom blir fördelen med en diskurs att den kan användas och appliceras i olika sammanhang beroende på vad som skall undersökas. (ibid.)

Börjesson (2003) anser att diskurs gör så att vi kan analysera det som ter sig naturligt. Diskursen blir ett verktyg som förmår oss att se bortom den skrivna texten, vi kan tolka texten och ge den en mening. Varje text kan ha en dold agenda och outtalade ståndpunkter som den vill framföra för att gynna författaren eller dess organisation (ibid.). En central del i diskursen blir att utreda varför situationen ser ut som den gör istället för att presentera det egentliga problemet. Genom denna del öppnar sig möjligheten att se utvecklingens gång, vilka faktorer som är avgörande och således inte bara konstatera att problemen finns. Phillips & Winther Jörgensen (2000) menar att fördelen med diskurs ligger i att se över människors kommunikationssätt som inte bara uttrycker vår omgivning, våra personligheter och relationer utan är en väsentlig del i framställandet och omställningarna av dem.

Alvesson (2003) skriver att diskurs och språk är centralt inom postmodernism och

samhällsforskningen. Språket är beroende på kontext och samma mening kan ha olika betydelse beroende på sammanhanget. Det blir ett verktyg för människan att uttrycka något och används i alla konversationer oavsett vad vi vill säga, exempelvis glädje, övertala, disciplinera och ilska. Genom att verktyget tillhandahåller så pass många olika möjligheter leder det till att makt kan utövas över andra om diskursen används på ett korrekt sätt.

4.1.1 Olika syn på diskursteorier

Phillips & Winther Jørgensen (2000) skriver om tre olika sorters diskursteorier. Den första grundas av Ernesto Laclau och Chantal Mouffes. Deras teori bygger på att allt kan sättas i sammanhang och förklaras utifrån diskurs som även är föränderliga över tid. Diskursen består av tecken som är möjliga att fixera och själva helheten av tecknen är diskursen. Alla tecknen är i detta fall moment vars betydelse fastställs av förhållandet som de har till varandra. Diskursen är i sin tur inte sluten utan i kamp med andra diskurser för att få världsbilden att efterlikna ens eget synsätt och därmed uppnå så kallad hegenomi. Ordet hegenomi kan uppfattas som en ståndpunkt som har all makt. Ett exempel på denna typ av diskurs är den medicinska. Kroppen är en så kallad nodalpunkt, det vill säga ett centralt tecken som allt struktureras kring och andra tecken får sin innebörd efter. Symtom, vävnad och skalpell är några av de tecken vars innebörd blir fixerad utifrån nodalpunkten kroppen. (ibid.)

En annan teori som Phillips & Winther Jørgensen (ibid.) presenterar är den kritiska diskursteorin som bygger på Fairclough och Wodaks tankegångar. De menar på att den sociala världen, identiteter och relationer skapas av diskursiva praktiker som framställer texter men även tolkar och godtar dem. Detta leder till att förändringar av social och kulturell karaktär sker igenom diskursen. Språket i diskursen blir en handling där individer kan påverka sin miljö samtidigt som diskursen kan konstituera såväl som bli konstituerad av sin sociala omgivning. Teorin är kritisk ur aspekten att den ser över ojämna maktförhållanden där skrivaren försöker bevara sin sociala värld vars världsbild är självklar för honom. Anledningen till varför praktiker skulle bevara sin världsbild är ett subjektivt förhållningssätt där de kan befrämja sin grups intressen. Denna teori blir därför inte heller neutral i sina tankegångar utan försöker hjälpa de människor som inte har makten i samhället. Genom att vara kritisk i sin forskning vill teorin uppnå en förändring i samhället och se över

makthavarnas, det vill säga diskursiva praktikers upprätthållanden av en viss världsbild som i grunden är konstruerad. Det som diskursen kan konstruera är identiteter, relationer och kunskaps- samt betydelsystem. (ibid.).

Den sista synen på diskursteori är den diskurspsykologiska som har en hel del likheter med den kritiska diskursteorin. Den skiljer sig åt genom att inte fokusera på själva förändringarna som kommer med diskursen. Diskurspsykologin riktar sig in på att se hur diskursen används för att framställa sig och dess världsbild på ett visst sätt. Genom framställningen så skapar praktiker gynnsamma drag för sin skrift vilket diskurspsykologin vill analysera. Därmed så blir diskursen en sorts resurs som kommer till användning för att främja sig själva. (ibid.)

4.1.2 Användning av diskursteori

I vår analys kommer vi främst att använda oss av Faircloughs teoretiska syn på diskursen. Teoretikern delar upp analysen i tre delar för den skall förstås bättre, mer känd som den tredimensionella modellen. Första delen är den diskursiva praktiken. För att förstå och möjliggöra en analys av en text är det viktigt att se över vilken procedur texten går igenom innan den trycks. Detta för att se över om texten är förändrad på något sätt för att få till en publicering av den. (ibid.). Vissa tidningar och Internetsidor har strängare krav på vad de skall producera, det kan vara exempelvis för att de har en specifik politisk hållning medan vissa sidor och tidningar publicerar vad som helst i princip. Detta gör att en säregen massmedial aktör i princip kan trycka olika texter men med samma innehåll. En annan viktig del är att se över hur andra bedömer och tolkar en text. Mottagandet av en text kan utlösa både hyllningar men även kritiska röster från andra som är involverade inom samma genre. Vi har dock ingen möjlighet att kontrollera processen när en artikel blir publicerad vilket gör att denna del inte kan bli upplyft i vår analys. Mottagandet av en artikel kommer vi att studera närmare och just av den anledningen har vi valt vissa artiklar som har publicerats av samma aktörer. Detta gör att vi kan jämföra dem med varandra och se vad de olika respondenterna vill uppnå och eftersträvar i behandlingen av spelmissbrukare.

Den andra delen handlar om själva analyseringen av innebörden i texten. Att använda sig av redskap gör att vi kan tolka texterna och se efter vad vill egentligen förmedla. Vi kommer

använda oss av transitivitet och modalitet som redskap till textanalysen. Transitivitet visar på hur något framställs i en text, vilket gör att det blir möjligt och analysera förbindelsen, om det finns någon sådan, mellan händelse och process. Ett exempel på detta är att använda sig av en passiv form när något skrivs, detta gör att händelsen blir självklar och nästintill naturlig. Detta görs för att det skall bli så lite uppståndelse och intresse som möjligt kring en händelse och därmed dölja vilka som har genomfört det inträffade. (ibid.) Modalitet handlar om hur en mening framställs. En och samma mening kan framställas på olika sätt och därmed få en auktoritär meningsuppbyggnad eller en lös sådan. Ord som kan, lite och anser gör att meningen inte blir konkret i jämförelse med en rakare mening. Massmedia brukar uttrycka sig koncist vilket skapar en lockande och auktoritär mening. (ibid.) Exempelvis ”nytt farligt läkemedel sprids i Sverige” istället för ”nytt läkemedel som kan vara farligt sprids i Sverige”. Skillnaden här är framställandet av meningen vilket leder till att läsaren tolkar på ett visst sätt beroende på vilken framställning denne läser. Detta kommer vi analysera i våra texter för att undersöka hur olika påståenden gestaltas och för att se vad som anses vara viktigt i arbetet med spelmissbrukare samt vad respondenterna tycker är naturligt i förhållandet med missbrukarna. Faircloughs teori tar även upp konstruktion av identiteter samt sociala relationer. Genom diskursen så kan författaren bygga upp en konstruktion av textens läsare samt sig själva. I texten väljer respondenterna hur de skall bygga upp sin identitet och andras för att framstå på ett visst sätt. (ibid.) Identiteter är viktigt för alla människor och vi kommer se efter hur exempelvis experter vill framställa sig själva och sitt arbete i förhållande till andra aktörer.

Den slutliga delen handlar om att placera diskursen i ett förhållande till en bredare social praktik, det vill säga vår sociala miljö i form av relationer och uppbyggnad av världsbilden. Här analyseras om diskursen stämmer in i tidigare diskurser och därmed bara återges genom att bevara gamla tankegångar utan att komma fram till något nytt. Om den inte gör det så kan diskursen leda till ideologiska och sociala förändringar av vårt sätt att se på saker och ting. Därmed blir det möjligt att tyda om den diskursiva praktiken stärker eller underbygger ojämlika maktförhållanden och om sanningen framkommer på något nytt sätt vilket leder till att makten äventyras (ibid.). Denna del syftar till att se om det blir några förändringar, om nya idéer förs fram. Vi kommer att undersöka om texterna byggs på liknande förhållningssätt mot spelmissbrukarna eller om nya idéer får utrymme i diskursen. Om nya idéer förs fram så finns det möjlighet att anta att spelmissbrukarnas situation kan leda till legitimering och förbättring.

Neumann (2003) skriver om hur diskurs används för att utöva makt. En person kan vilja förmå den andre att agera på ett sätt som gynnar författaren och därigenom skapa sig fördelar ur ett subjektivt förhållningssätt. I grunden så förlorar alltid läsaren på att agera på det sätt som skaparen av texten önskar sig. Dock så ligger viljan i att övertyga den andre om att dela ens intresse och på så sätt förmå denne att tro att det blir bästa utfall att agera som författaren vill. Om mottagaren av skriften inte reagerar leder det inte till någon förändring och en styrning av makten blir inte möjlig. Ifall makten redan ligger hos författaren så är möjligheten ännu större och få mottagaren och agera efter önskat sätt då det kan te sig naturligt att rätta sig efter makthavaren (ibid.). Att använda sig av diskursen på detta sätt blir manipulativt för att få igenom sina intressen och makthavare kan stärka sina positioner medan andra får möjlighet till att rubba existerande maktsystem utan att de själva vet om det. Genom Neumanns (ibid.) beskrivning av makt blir det möjligt att se om politikerna har kontroll över situationen eller om experterna förmår politikerna att förändra den rådande kontexten.

4.2 Account teorin

”Account” begreppet myntades först av Marvin B. Scott och Stanford Lyman (1968). Liknande idéer och begrepp finns dock att hämta i tidigare och senare verk. På svenska har ”accounts” bland annat översatts till ”redogörelser”, ”förklarande redovisning”, ”moraliska redovisningar” och ”redovisande förklaringar” (Knutagård 2009). ”Accounts” är förklaringar som personer, eller organisationer, ger för att besvara ett ifrågasättande. Det som skiljer ”accounts” från vanliga förklaringar är att ifrågasättandet är ett, ofta kritiskt, resultat av ett negativt agerande och/eller negativa konsekvenser av agerandet. Därför är ”accounts” vanligt förekommande inom socialt arbete där olyckliga situationer ofta uppmärksammas. Om någon till exempel frågar en person varför han har svarta strumpor på sig, då svarar han kanske att alla vita var i tvätt och att det var de enda rena han hade. Det är ett ifrågasättande och en förklaring. Om en socialsekreterare begår ett misstag som ifrågasätts blir hon kanske tvungen att be om ursäkt men säger att hon bara följde de direktiv hon fått. Scott & Lyman (1968) menar att det finns två typer av ”accounts”, ursäkter (excuses) och rättfärdiganden (justifications). Ursäkter innebär att personen eller personerna ifråga erkänner att agerandet var fel men man avsägar sig fullt ansvar/skyldighet. Rättfärdiganden är när de ifrågasatta erkänner ansvar/skyldighet men vill inte medge att agerandet var felaktigt utan försöker att

rättfärdiga det istället. "Accounts" behöver inte komma från den person som agerat utan personer kan välja att ursäkta eller rättfärdiga andras agerande också. Scott & Lyman (ibid.) och Knutagård (2009) förklarar "accounts" som en reaktion på ifrågasättandet av ett agerande. Vi väljer att tolka det som att även brist på agerande kan ifrågasättas och i sin tur "accountas", vilket vi återkommer till i "analys av intervjumaterial", även om Scott & Lyman och Knutagård varken föreslår eller förkastar den tolkningen. Visserligen är brist på agerande även ett agerande i sig men vi väljer att vara tydliga på denna punkt.

"Accounts" är inte bara förklaringar på ett agerande utan en viktig del av våra sociala interaktioner (ibid.). Om en person begår ett misstag kan andra börja ifrågasätta inte bara agerandet utan hela personligheten. Personen ifråga blir då tvungen att "accounta" för att försöka bibehålla/försvara den bild av honom som har börjat ifrågasättas. "Accounts" är vanligt förekommande i vardagen på liknande sätt.

Vidare menar Scott & Lyman (1968) att "accounts" kan antingen accepteras/hedras eller inte. Scott & Lyman (ibid.) kallar det för "honoring" och "non-honoring". Huruvida "accounts" accepteras eller inte beror till stora delar på de "background expectancies" som finns. "Background expectancies" kan förklaras som förväntningar och normer som finns i vår kultur och vårt samhälle. De förväntningar och normer som finns i Sverige eller Norden kan skilja sig drastiskt från dem som finns i till exempel södra Europa eller i Afrika. Ett exempel som Scott & Lyman (ibid.) använder är en person som får frågan varför han är så deprimerad. Personen svarar att det beror på familjeproblem. Familjeproblem är i det här fallet en "account" som accepteras i de flesta kulturer. Det är även förväntningarna och normerna som gör att vi uppfattar ett uttalande eller ett agerande som en "account" till att börja med.

4.2.1 Användning av accountteorin

Vi kommer att analysera vårt intervjumaterial och våra intervjupersoners uttalande utifrån de "account"-begrepp som vi redogjort för ovan. Kan det som intervjupersonerna säger tolkas som "accounts" och är det i så fall acceptabla "accounts"? Det finns flera begrepp och idéer i "account"-teorin men vi har endast redogjort för de begrepp som vi känner att vi kan använda oss av utifrån vårt material och vårt syfte och frågeställningar samt det utrymme och tid vi har till förfogande.

5. Redovisning och analys av dokument

5.1 Redovisning av material

Följande artiklar ingår i dokumentanalysen:

1. Borg, Anders & Larsson, Maria (2007) – Töm och betsel på spelbolagen
2. Johansson, Annie (2009) – Det svenska spelmonopolet ökar spelmissbruket
3. Wegendal, Lars (2009) – Endast spelmonopolet garanterar ett lågt spelande
4. Grahn, Kim & Grahn, Niklas (2009) – Spelutredningen bryr sig inte om oss spelmissbrukare
5. Liljenberg, Paula, Stymne, Anders & Tengström, Anders (2008) – Orimligt att staten tjänar på spel och inte tar spelberoende på större allvar
6. Karlström, Thomas & Nilsson, Anne (2008) – Spelutredningen lämnar spelberoende och deras anhörig i sticket
7. Thörn, Roger (2007) – Äntligen tar Svenska Spel ansvar
8. Thörn, Roger (2009) – Varför bryr sig ingen om spelberoende?
9. Dilschmann, Lasse (2009) – Spelmonopolet dyrt och ineffektivt och skyddar inte mot missbruk

5.1.1 Ställning bland politiker

Politikernas åsikter kring de spelberoendes utsatta situation är splittrade då det i dagsläget inte finns någon tydlig uppfattning om vilken ställning som skall antas. Frågor som diskuteras ofta är monopolets ställning, om en upplösning skall ske och vad det kan innebära för de som har utvecklat en problematik med spelmissbruk. De borgerliga partierna verkar, enligt vår analys av artiklarna, för en öppning av marknaden och låta flera aktörer bedriva spel. De tillsatte till exempel Jan Nyrén, chefsjurist vid polismyndigheten i Stockholms Län till utredare för att se över om en öppning av marknaden är aktuell och hur det sociala ansvaret för spelmissbrukare ser ut och bör se ut i framtiden. Utredningen tillsattes av finansminister Anders Borg samt Maria Larsson, Äldre och folkhälsominister.

I en debattartikel insänd av Borg & Larsson (2007) till Svenska Dagbladet så är det önskvärt att se en fortsatt reglerad spelmarknad som tar det sociala ansvaret i beaktning före att profitera på marknaden. Spelbolagens ansvar skall tydliggöras och de kommersiella intressena

skall inte vara drivande. I samma artikel menar de att en öppning av marknaden är aktuell för spel som möjligtvis inte är lika skadliga eller av annan anledning som att de strider mot EG-rätt eller den nuvarande teknikutveckling som finns. Andra aktörer kan ges möjlighet att handha spel genom att få licens för det. (ibid.).

Borg och Larssons allianskollega i centerpartiet Annie Johansson, riksdagsledamot vill se en nedläggning av monopolet. Johansson (2009) menar att Svenska Spels enda funktion i dagsläget är att skapa inkomster till statskassan. Att många nämner monopolet som en bidragande orsak till att hålla nere spelandet så är författaren av en annan åsikt på den punkten. Hon skriver vidare att Svenska Spel har en av de mer aggressiva marknadsföringarna i Europa då de lägger hela femtio gånger mer pengar på reklam än vården av spelmissbrukare och att de går med vinst med hela 5,2 miljarder medan 26 miljoner går tillbaka till vården. Lösningen vore enligt Johansson (ibid.) att öppna upp marknaden och ge nya spelaktörer licenser där de kan bedriva spelverksamhet i olika former som krogar, casinon och lotterier. Detta skulle leda till att jobbtillfällena skapas samtidigt som att de nya aktörerna skulle vara beredda att satsa pengar tillbaka på dem som behöver vård för sitt missbruk samt föreningslivet. Avslutningsvis drar författaren paralleller mellan Kina och de förslag som har framkommit i SOU2008:124 där möjligheter lyfts om att blockera IP-adresser precis som Italien har gjort. Johansson (ibid.) menar på att detta vore censur och ett bättre sätt vore att ta tillvara de möjligheter som finns vilket fallet har varit i England där antalet spelmissbrukare är mindre än i Sverige samtidigt som invånarna i England spelar mindre än i Sverige trots en avreglerad marknad.

I opposition till dessa tre personer finner vi Lars Wegendal som är riksdagsledamot och socialdemokraternas spelpolitiska talesman. Wegendal (2009) bryter mönstret sett till alliansen då han hävdar att monopolet är det enda sättet att bibehålla kontroll över spelandet i Sverige. Inledningsvis så hyllar han direktiven till att SOU2008:124 skulle genomföras då det behövs en modernisering av spelmarknaden med tanke på EU:s regelverk, nya tekniska verktyg där bolag etablerar sig över nätet samt spelansvaret. Som kritik för han fram att det borgerliga blocket har stått för direktiven i denna SOU och att socialdemokraterna inte har fått säga till om något vilket gör att de inte skall åsättas något av den kritik som kommer från olika experter. Till stora delar är Wegendal (ibid.) nöjd med de förslag som Nyrén kommer med i sin utredning även om inte allt är enligt hans tycke. Han menar på att Socialdemokraterna vill se så lite aktörer som möjligt på den svenska spelmarknaden. Därför bör marknaden vara så reglerad som möjligt, främst över de mest riskfyllda spelalternativen.

Istället för nya aktörer på marknaden tycker Wegendal (ibid.) att det vore bra och låta ideella aktörer få en större tillgång till marknaden så att de kan få inkomster istället. Om nya aktörer får tillgång till marknaden så innebär det per automatik att dessa bidrar till mer omsättning och marknadsföring vilket sin tur leder till ökat spelmissbruk. Wegendals (ibid.) lösning är att hålla nere vinstutbetalningarna så att människor inte spelar för mer pengar då de vinner mer samtidigt som han väljer att lyfta frågan om illegalt spelande. Att ha en reglerad spelmarknad innebär att människor kan känna sig trygga och vet var de kan spela medan en oreglerad marknad leder till mindre kontroll och fler illegala spelklubbar där kriminella nätverk hittar nya metoder för att finansiera sin verksamhet. Avslutningsvis kommenterar Wegendal (ibid.) möjligheterna till att blockera IP-adresser, något som hans riksdagskollega från centerpartiet är stark motståndare till. Wegendal (ibid.) menar till skillnad från Johansson att denna metod idag redan existerar och bör analyseras närmare för att se över om det kan vara något som vi har användning av i Sverige. Dock så ser han att en ändring av lagen är ett måste då massmedia idag tjänar stora pengar på att visa reklam för andra aktörer, reklam som i vissa fall tilltalar barn.

5.1.2 Experter och brukarorganisationers syn

Brukarorganisationer representerar de som är spelmissbrukare men utöver dessa så ser vi också experter som många gånger försöker företrädna brukarna i diverse debatter och artiklar. Kim & Niklas Grahn (2009) representerar två olika brukarorganisationer och riktar skarp kritik mot bland annat de frågor som lyfts upp i SOU2008:124. De menar att fokus ligger på hur marknaden idag skall kontrolleras och om monopolets vara eller icke vara men att huvudfrågan inte bör vara där även om de tycker att det är bra att spelbolagens pengar kommer till nytta för staten. De vill inte ta någon ställning om det är bra med monopol i Sverige istället så vill de se ett utökat ansvar från olika aktörer för att hjälpa de som har en problematik med spelmissbruk. Den kraftigaste kritiken riktar de mot att spelutredningen menar på att hjälp till spelmissbrukare inte behövs i socialtjänstlagen då det inte finns tillräckligt med forskning kring behandlingar på området. Författarna förespråkar att staten bör starta behandlingshem som är nära anknutet till Svenska folkhälsoinstitutet som även har ett ansvar för att förebygga ohälsosamt spelande. Därtill skall forskning ske vid behandlingshem för att få kunskap om metodernas förtjänster. Utöver behandling av spelmissbrukare anser Kim & Niklas Grahn (ibid.) att det behövs mer kamratstödande

verksamhet som de anser vara ett bra tillägg till behandlingen.

Anders Stymne, Paula Liljenberg & Anders Tengström (2009) har flerårigt erfarenhet kring arbete med spelmissbrukare och framför kritik mot samhällets ansvarstagande kring spelmissbrukare samt SOU2008:124 som kan komma att ligga till grund för framtida spelpolitik i Sverige. De sammanfattar spelmissbrukares situation med orden ”spel har inget hem”. Liljenberg, Stymne & Tengström (ibid.) menar att alla de människor som söker hjälp för sin problematik inte kan förvänta sig ett klart svar då ingen instans idag har en skyldighet till att hjälpa spelmissbrukarna, lika otydlig anser de kompetensen vara vid landets socialtjänster och psykiatrimottagningar när det gäller spelmissbruk. En annan kritik de framför är mot statens agerande då de i dagsläget får in miljarder på spel medan 20-30 miljoner går till för att hjälpa de som har fastnat inom spel och dobbel. Genom SOU2008:124 uppkom det ett hopp för att lösa ansvarstagandefrågan i Sverige. Dessvärre menar författarna att denna är långt ifrån löst då frågetecknen ännu inte är utraderade. De skriver att ingen kommer ta ansvar för spelmissbrukarna och några ändringar verkar inte vara aktuella då utredningen menar på att det inte finns några behov för att genomföra en ändring. Beroende på hemkommunens inställning till behandling och vård av spelmissbrukare öppnas eller stängs möjligheten för lämpliga interventioner. Att anledningen till varför ingen ges ansvar för behandling av spelmissbrukare skulle vara för oprövade behandlingar menar de är orimligt. De anser att forskning kring området är behövligt och i Norge pågår utbildningsarbete där bland annat svenska experter närvarar för att öka kunskapen. Dock så finns det behandlingar som visar på goda resultat och att vänta med behandling försämrar livet för många med en utvecklad problematik. De pekar på att Kriminalvården och Svenska folkhälsoinstitutet bedriver projekt med behandling av spelmissbrukare där resultaten har varit positiva och välbesökta. Några av projekten har väntetider på sex månader vilket visar på vilka behov det finns av behandling. (ibid.).

Anne Nilsson & Thomas Karlström arbetar som grupperapeuter vid spelberoendeteamet i Malmö. Tongångarna från dem är lika kritiska som hos övriga experter. Karlström och Nilsson (2009) menar på att spelmissbrukare och dess anhöriga behöver hjälp så fort som möjligt, att vänta är inget alternativ för vem skall hjälpa dem som söker hjälp. De menar på att hjälp till spelmissbrukare i nuläget inte regleras i socialtjänstlagen utan i förarbetet till kapitel 4, paragraf 1, där det nämns att en insats från socialtjänsten kan vara aktuell i vissa fall dock så är detta ingen lagtext samtidigt som det är otydligt vad som gäller. Författarna lyfter fram den verksamhet som har pågått sedan 2004 i Stockholm, Göteborg och Malmö med inriktning

på öppenvårdsbehandling med KBT, hjälp till anhöriga och allmän information om spelmissbruk. Mellan år 2005-2007 var denna verksamhet även aktuell för forskning och utvärdering. De menar att dagens spelpolitik struntar i tiotusentals människor som behöver hjälp (ibid.)

Roger Thörn arbetar som föreståndare på Kolmårdens behandlingshem, en av de få behandlingshem i Sverige som inriktar sig mot spelmissbrukare. Thörn (2007) skrev en insändare där han uppmärksammar att Svenska Spel har börjat ta ansvar genom att bilda ett etiskt råd. Frågan som han ställer sig handlar dock om detta är ett etiskt råd ur marknadsmässigt syfte eller för de beroendes stöd då medlemmarna i rådet är representanter från spelbolag. Spelmissbrukarna behöver hjälp då allt fler konsekvenser drabbar de personer som lider av problematiken, det mest utpräglade är kriminalitet för att kunna finansiera sitt missbruk. Thörn (ibid.) hänvisar till en kvinna som har uppmärksammats i media där hon har lurat människor att förhandsbetala för saker hon sålt på köp och sälj Internetsidan Blocket men inte levererat. Detta menar han är inte något undantag då spelmissbrukare ägnar sig åt allt mer kreativa kriminella metoder för att komma åt så snabba pengar som möjligt. Detta leder, enligt Thörn till att personer, många gånger unga sådana, barn och familjer hamnar i svåra situationer, situationer där socialtjänsten inte ser problemen men också där kunskaper och tillvägagångssätt för att hjälpa individerna saknas. (ibid.).

Något år senare återkommer Thörn (2009) med en ny artikel där han utvidgar sin kritik gentemot olika aktörer i det svenska samhället. Han menar att behandlingar behövs mer än någonsin då behovet blir allt större samtidigt som kommuner sällan beviljar en behandling trots att klienter har denna rätt. För att få denna rätt måste personerna många gånger överklaga socialtjänstens beslut till länsrätten vilket i sin tur är en process på sex månader, en process som många gånger kan vara förödande. Genom utebliven behandling faller spelmissbrukare in i annan negativ konsumtion i form av exempelvis alkohol och medicinering för att därmed lindra sin sociala situation, allt enligt Thörn. Vidare upplever Thörn (ibid.) mycket dubbelmoral i det svenska samhället bland annat från politikerna. Samtidigt som de uppmanar till spel genom att anordna lotterier som går delvis till partiernas egna kassor så erbjuds inte de som lider av spelproblem hjälp i samma former som alkohol- och drogmissbrukare. Precis som vid annat missbruk så förstör individen en stor del av sitt liv genom olämplig användning av spel, ekonomin kan raseras för resten av livet, familjen splittras och värdefulla ägodelar förloras. Thörn (ibid.) avslutar med att fråga varför samhället inte erbjuder den vård till de som verkligen behöver den då det finns behandlingar som bevisligen är bra nog.

5.1.3 Nya aktörer på den svenska spelmarknaden?

Politikerna och Svenska Spel har kritiserats av utländska aktörer som vill in på den svenska marknaden för spel och dobbel. Ladbrokes är ett av de största spelbolagen i världen och dess VD Lasse Dilschmann, ansvarig för bolagets verksamhet i Norden, är en av dem som har kritiserat staten via media. Han menar på att de enda som vinner på monopolet är staten då de drar in en massa pengar till statskassan medan medborgarna blir förlorare på grund en alltför dålig marknad. Dilschmann (2009) är till skillnad för Wegendal (2009) och Borg & Nilsson (2007) oförståelig till varför monopolet finns när det är negativt samtidigt som det strider mot EU:s lagar vilka Sverige som medlem borde efterfölja. Dilschmann (2009) påstår att spelmissbrukarna mår allra sämst av monopolet och det är dem som alla borde värna om då alla inte kan hålla sitt spelande på en normal nivå. Hänvisningar sker till England där marknaden är öppen men ändå så ligger antalet spelmissbrukare på samma procentnivå som i Sverige. Att den svenska siffran för antalet spelmissbrukare skall ligga på samma nivå som i England anser Dilschmann (ibid.) som ett misslyckande för svensk spelpolitik. Dilschmann (ibid.) menar att människor bör ha ett fritt val där de själva avgör var de skall spela och att Ladbrokes försöker förebygga spelmissbruk precis som Svenska Spel.

5.2 Analys

5.2.1 Eniga aktörer

Utifrån samtliga insändare och artiklar ser vi att texterna inleds på likartade sätt. Spelansvaret står i fokus och alla författare verkar se frågan kring spelmissbrukarnas situation som central. Detta är en av anledningarna till varför Borg & Larsson (2007) vill se en annorlunda utveckling av spelpolitiken i Sverige. Fokus i utredningen SOU2008:124 har därför varit socialt ansvarstagande men även hur de skall vara möjligt att tillgodose EU:s lagar samt vad som skall hända med Svenska Spel som i dagsläget är en stor inkomstkälla för staten. Att politikerna vill ha en ny spelutveckling i Sverige kan vi dock inte se som en slump utan som något naturligt med tanke på den kontext som existerar. Spelet växer allt mer och fler människor är involverade på något sätt i det samtidigt som det massmediala intresset för att exponera ut reklam är större än tidigare. Experterna i våra artiklar menar på att om inget görs nu så kan problematiken komma och växa till något okontrollerbart. Inte nog med det så

börjar massmedia uppmärksamma problemen med alla de människor som har utvecklat ett spelmissbruk. Genom att massmedia och experter lyfter upp problemet samtidigt som de gör det för att gynna sig själva genom att locka läsare så sätter de politikerna i en prekär situation genom att visa på hur spelet förstör folks liv. I Fairclouds (Phillips & Winther Jörgensen 2000) teori blir det tydligt att experterna lyckats med att förändra den rådande situationen och att diskursen inte stämmer in i tidigare texter. Eftersom spelpolitiken går mot en förändring så blir Neumanns (2003) maktteori att experterna på området har skaffat sig makt och möjlighet att förändra situationen genom politikerna. Därför är experters ståndpunkter viktiga och politiker har överseende med deras åsikter och tar till sig dem. Makten som expertisen i artiklarna utövar kan dock ifrågasättas även om förändringar är på väg att ske. Expertisens vilja kommer inte fram och de ändringar som de förespråkar är i nuläget inte aktuella. Genom Neumanns (ibid.) teori finns det skäl att undra om inte makthavarna agerar manipulativt genom att ge med sig inom vissa områden för att förhindra att en massiv kritik utvidgas samtidigt som de egentligen inte genomför större förändringar, utan endast förändringar som av intresse för makthavarna.

Kritiken från personer som jobbar inom området har dock redan lett till förändringar genom att forskning och behandling av missbrukare tillförs allt mer intresse och resurser. Ett bevis på detta är de öppna verksamheter som öppnades år 2004 med målet att hjälpa de som har utvecklat ett spelmissbruk, behandlingarna finns i Malmö, Göteborg och Stockholm. Enighet råder bland experterna i artiklarna att mer måste göras. Paralleller dras till alkohol- och drogmissbrukare vars rättigheter till behandling är mycket större.

En kritik som framförs av Kim & Niklas Grahn samt Karlström & Nilsson är varför hjälp till spelmissbrukare inte finns skrivet i socialtjänstlagen. Idag finns det möjlighet att erbjuda hjälp till spelmissbrukare och de har rätt till det enligt exempelvis Roger Thörn (2009) ansvarig vid Kolmårdens behandlingshem men ändå så är det allt för få som får hjälp enligt honom. Socialtjänstens agerande tillfogas mycket uppmärksamhet då de har som mål att hjälpa de som behöver stöd vid problematiska situationer. Experter i artiklarna lyfter fram att socialtjänsten inte är konsekventa vid behandling av spelmissbrukare. Politikerna i texterna nämner inte något om hur kommunerna eller socialtjänsten skall arbeta utan Svenska Spels arbete står i fokus. Johansson (2009) är den enda politikern i vårt material som ger staten kritik då hon anser att alltför lite pengar satsas på spelmissbrukarna i förhållande till vinsterna som görs. En annan huvudpunkt i Thörns (2009) samt Liljenberg, Stymne och Tengströms

(2009) kritik mot socialtjänsten är att de saknar kompetens för att se och behandla spelmissbruket. När experter som Stymne, Liljenberg och Tengström (ibid.) skriver ”spel har inget hem” så sammanfattar det expertisen och brukarorganisationernas åsikt i artiklarna kring den rådande situationen som finns. Att ”hemmet” bör vara socialtjänsten är de flesta eniga om men då måste socialtjänsten enligt författarna i artiklarna tillskrivas resurser i form av för att lyckas vara ett tillfredställande ”hem”.

5.2.2 Olika syn på hjälp

Trots att olika aktörer är eniga om att spelansvaret måste lyftas fram och behandlas mer ansvarsfullt så ser vi olika meningar på hur det skall bedrivas. Politikerna diskuterar fram och tillbaka om monopolets framtid. Att diskutera problemet utifrån om det skall vara en reglerad eller oreglerad spelmarknad är en förebyggande insats mot spelmissbruk vilket märks tydligast när Wegendal (2009) hävdar att spelmonopolet är bra för att hålla nere spelandet men inget som hjälper befintliga spelmissbrukare. Johansson (2009) och Dilschmann (2009) riktar blickar mot Englands oreglerade marknad och menar på att missbrukssiffrorna är lika stora som i Sverige procentuellt sätt. Här är frågan återigen om spelmissbruket kommer att öka eller minska genom att öppna upp monopolet. Genom att se texten med hjälp av verktyget transivitet så ser vi at missbruksproblemet framställs som naturligt. Politiker som Annie Johansson (2009) och spelbolaget Ladbrokes VD Dilschmann (2009) ser framåt och accepterar det faktum som råder. De skriver att i passiv form om missbruksproblemet och lägger ingen vidare vikt vid hur det skall bekämpas. Däremot så skriver de väldigt koncist ur modalitetsperspektivet när de vill öppna upp monopolet och i sin kritik mot staten samt den inkomst som monopolet medför. Kritiken mot Svenska Spel är återkommande hos både politiker som Johansson (2009) och de som arbetar med spelmissbrukare som Thörn (2007). Denna kritik är både en social konstruktion och relation mellan Svenska Spel och politiker samt experter inom området spelmissbruk. Att peka på en part som orsakar en del av de negativa aspekterna blir allmänt accepterat. Detta gör att en social identitet byggs upp kring Svenska Spel som en del av det onda vilket medför att dessa diskurser upprätthåller denna fasad av Svenska Spel enligt Faircloughs teori (Phillips & Winther Jørgensen 2000).

Experterna talar väldigt lite om framtiden och det förebyggande arbetet. Utifrån ett modalitetsperspektiv kan vi se att de uttrycker sig väldigt auktoritärt för att betona problematiken. De använder väldigt kraftiga ord och vill se saker och ting hända omgående då de anser att spelmissbrukare inte längre kan vänta på att få hjälp. De försöker genom sina texter uppmana politikerna att se över nuet och förändra den dåliga utvecklingen. I texterna visar samtliga experter upp en bild om att det idag inte finns någon instans som är beredd att hjälpa spelmissbrukarna. Inte heller har spelmissbrukarna någonstans att vända sig eftersom mottagandet av dem blir olika beroende på vart de vänder sig, en anledning till detta är bland annat dålig kompetens. Detta hävdas väldigt bestämt sett ur ett modalitetsperspektiv. Genom att skriva på detta sätt så försöker de förmedla deras sanning av verkligheten enligt Faircloughs (ibid.) teori. När experterna i artiklarna hävdar att spelmissbrukarna fortsatt inte får någon hjälp av olika instanser så kan det ses som spelmissbrukets sociala identitet. Diskursen används då enligt Faircloughs teori (ibid.) för att upprätthålla den sociala identiteten om att spelmissbrukarna har en dålig ställning i det svenska samhället. Anledningen till expertisens diskurser är SOU2008:124 vilket visar på att mottagandet av denna utredning inte är positiv. I SOU2008:124 hävdas att det inte finns tillräckligt bra behandlingar för spelmissbrukare, att lagen är tillräckligt väldefinierad vilket gör att en förändring av den inte är aktuell. Experterna och brukarorganisationerna är inte nöjda med utredningens slutsatser vilket leder till ett dåligt mottagande och texter som produceras i negativ anda mot spelmissbrukarnas situation. Om mottagandet av SOU2008:124 hade varit positivt så hade dessa texter inte producerats eller varit mer acceptabla gentemot SOU2008:124.

I artiklarna blir det tydligt att expertisen vill tillskriva passivitet i statens agerande gentemot spelmissbrukarna. Statens folkhälsoinstitut (2009a) skriver att de kommer ta fortsatt ansvar för finansieringen av spelberoendebehandling under år 2010 men avslutar med att skriva "...i väntan på beslut om en mer långsiktig lösning". Detta kan sammankopplas med Stymne, Liljenberg och Tengströms (2009) "spel har inget hem". Passiviteten kan då verka tydlig, samtliga aktörer väntar sig en förändring utan att någon sådan är självklar. Förändringar som skett har hittills inte varit främjande för behandlingen av spelmissbrukare. Den första oktober år 2009 stängdes exempelvis möjligheten till den så kallade Internetsjälvhjälpen där de första utvärderingarna visar på att den hjälper människor komma ur sitt missbruk samt förbättrar hälsan genom minskning av ångest och depression (Svenska folkhälsoinstitutet, 2009d).

6. Redovisning och analys av intervjuer

6.1 Presentation av intervjumaterial

6.1.1 Intresseväckande frågor till intervjuerna

Vår dokumentanalys visar att kommunerna, Svenska Spel och staten är de som får ta allra mest kritik av experterna. Svenska Spel som är ett företag genererar pengar men har också tagit en ansvarsfull roll i samhället vilket de har blivit prisade internationellt för också samtidigt som de satsar på forskningen (Svenska Spel, 2010d). Politikerna och staten är de som har möjlighet till att ta den största ansvarsbiten då de erhåller stora pengar från Svenska Spels verksamhet.

Vi ser att alla aktörer är passiva och väntar på varandra men staten är de som måste ta till sig problemet och styra upp det än mer. I dokumentanalysen har vi fått en bild av att kommunerna och socialtjänsten inte har förutsättningarna för att göra ett fullgott arbete och hjälpa spelmissbrukarna. Inför intervjuerna vill vi ta del av kommunernas åsikt i frågan då deras röst inte kommer fram i dokumentanalysen. Frågan kring spelmissbrukare har fått uppmärksamhet dock så sker det väldigt lite konkret. Många frågor är ännu obesvarade främst den kring vem som skall bära ansvaret.

I dokumentanalysen har vi sett att författarna argumenterar och försvarar sin ståndpunkt i förhållande till opinionen. I intervjuerna har vi möjlighet att få en mer neutral bild av de inblandade aktörernas arbete och deras syn på det vi har sett i dokumentanalysen. Dessutom har vi möjligheten att fråga vad som konkret görs från de olika aktörernas håll för att förbättra situationen för spelmissbrukarna.

6.1.2 Brukarrepresentant och politikers perspektiv

Intervju 1 var en dubbelintervju med en representant från en brukarorganisation och en kommunpolitiker i en mellanstor svensk stad. Fokus i intervjun handlade mest om finansiering och prioriteringar utifrån kommunen då det är kommunen som till stora delar finansierar brukarorganisationen. Det pratades också en del om brukarorganisationernas roll

och hur man hjälper spelberoende samt vems ansvar det egentligen är att hjälpa spelberoende. Då vårt intervjumaterial behandlats anonymt har vi valt att benämna intervjupersonerna med bokstäver. Politikern kommer att kallas P. och brukarrepresentanten för B.

På frågan om vad som borde göras för att förbättra situationen för spelmissbrukare svarar B. att han är övertygad om att annonseringen idag är ett stort problem, vilket han återkommer till flera gånger, och att det många gånger kan få spelmissbrukare till att få återfall. B. jämför med annan annonsering:

Börjar man med, när det gäller annonseringen, alltså marknadsföringen, den är alltså dräpande. Jag menar det är ju, annonsering när det gäller alkohol, cigaretter det är nästintill borta i dag så att säga. Där skulle jag vilja börja. (Intervju 1)

Både B. och P. var eniga om att spelberoende är en grupp som är i behov av mer resurser. Även om kommunerna erkänner spelberoende som ett problem och i behov av resurser så är det svårt att göra något åt det. P. påpekar att kommunerna har dåligt med resurser och det som väl finns måste prioriteras på särskilda grupper som till exempel barn som far illa eller inom psykiatrin. P. tycker också att det är viktigt att prioritera kvalitet i förhållande till kostnad när det ska beslutas vart pengarna ska läggas. Till exempel så är det väldigt dyrt att skicka en spelmissbrukare på behandlingshem, där det dessutom finns en relativt hög risk att personen återfaller när han kommer hem igen. Då är det kanske bättre med en brukarorganisation, som kostar relativt lite att driva, där missbrukaren kan få hjälp och bygga ett nätverk med personer som kan stötta och hjälpa personen. En annan fördel med brukarorganisationer är att de kan hjälpa personer från andra kommuner också.

P. tycker vidare att det är viktigt att man från kommunernas sida inte glömmer bort spelmissbrukarna men inser också att det kan vara svårt för många kommuner som inte har varken resurser eller kompetens. B. som driver brukarorganisationen kommer att sluta efter 2011 och frågan är vem som ska efterträda honom, om det finns någon som kan och vill, eller om man från kommunens sida behöver hitta en ny lösning. P. anser att det är en viktig fråga och att man från kommunens sida tar ansvar för att hitta en lösning så fort som möjligt. P. och B. tycker också att man borde skriva in spelmissbruk i socialtjänstlagen då det skulle underlätta för socialnämnderna och kommunerna då man till exempel lättare hade kunnat ta

fram handlingsplaner. Överhuvudtaget skulle det kunna förbättra situationen för spelmissbrukare.

Där ligger ju en remiss som är inskickad för ex antal år sedan. Det hade ju blivit betydligt lättare om det hade varit inskrivit i socialtjänstlagen, det håller jag fullkomligt med om. (B. Intervju 1)

Ja, lättare att jobba med och ta fram handlingsplanerna och [...]. (P. Intervju 1)

6.1.3 Svenska Spels perspektiv

Intervju 2 gjordes med en representant från Svenska Spel. Vi har valt att kalla personen för S. Intervjun kom till största del att handla om Svenska Spel och staten. Hur arbetar Svenska Spel och vilket ansvar tar de? Hur ser de själva på sin roll i förhållande till spelmissbruk och insatser för att förebygga och behandla spelmissbruk? Personen vi intervjuade arbetar på ett av Svenska Spels kasinon och var noga med att mycket av det som han sade var utifrån kasinot och inte Svenska Spel i helhet.

På kasinona, och även Svenska Spel i övrigt, arbetar man mycket med spelansvar och olika verktyg för att hjälpa gäster kontrollera sitt spelande, förklarar S. Bland annat finns det möjlighet för gäster att lägga upp en budget eller ett begränsat antal besök på kasinot i månaden. Även på Internet finns det liknande verktyg. Tidigare har de fokuserat mycket resurser på att hjälpa personer som har spelproblem men de märkte att det är svårt att hjälpa dem. Därför väljer Svenska Spel nu att satsa resurserna på att förebygga spelproblem och satsa resurser på dem som inte har utvecklat något spelproblem ännu säger S. Bland annat så har kasinona utbildningar för personalen där personalen lär sig att hålla särskilda samtal med gästerna. Samtalen innehåller särskilda frågor som antingen skall eller bör ställas till gästen. Personalen får även lära sig att se varningssignaler hos gäster.

Svenska Spel har fått mycket kritik för att de ger relativt lite pengar till forskning och idrottsrörelser i förhållande till hur mycket pengar Svenska Spel tjänar. S. tycker att kritiken till stor del är obefogad då all fokus ligger på rena pengar som tjänas och ges. Allt arbete och alla resurser som Svenska Spel och de anställda lägger på till exempel kasinona i form av

personalutbildning eller annan förebyggande verksamhet uppmärksammas inte.

Personligen kan jag ju tycka att det är, och gör mig lite arg emellanåt, att det man får tänka på, då tittar dom ju oftast bara på antal, alltså pengar. Den fysiska penningen som man lämnar iväg va. Man tittar aldrig på hur mycket arbete som läggs ned bakom kulisserna. Räkna min lön till exempel gånger dom dagarna som jag är i tjänst, övrig personals tid i lön som dom lägger ned, så blir det en hel del, en hel del pengar på det som inte syns i givande men vi ger ju givande genom att agera som medmänniskor. (S. Intervju 2)

6.1.4 Behandlares perspektiv

Den tredje intervjun vi gjorde var en telefonintervju med en anställd på ett behandlingshem för spelmissbrukare. Vi har valt att kalla personen för A. Fokus i intervjun var behandling av spelmissbrukare. Vilken behandling finns i Sverige idag och är den tillräcklig? Vad kan göras bättre och vems ansvar är det?

På frågan om A. märkt någon skillnad de senaste tio till femton åren gällande spelmissbrukare, till exempel att det är fler som söker behandling så svarade A. att hon inte märkt någon större skillnad i mängd av spelmissbrukare. Däremot menar A. att hon märkt en ökning av yngre spelmissbrukare och framförallt att problematiken och det psykiska måendet har blivit långt värre både för spelmissbrukarna och deras anhöriga. A. tycker att spelberoende har uppmärksamrats allt mer de senaste tio till femton åren och att det är positivt men A. tror att det är svårt för kommunerna och staten att prioritera och uppmärksamma spelberoende ännu mer då det inte finns ekonomi att prioritera spelberoende på samma sätt som alkohol eller narkotikaberoende.

6.1.5 Återkommande teman i intervjuerna

De aktörer vi har intervjuat är alla eniga om att Svenska Spel är huvudaktör på den svenska spelmarknaden och att de kan utkrävas ett visst ansvar. Men samtidigt så anser de att Svenska Spel kanske får för mycket kritik och att kritiken istället ska riktas mot staten om ens det. Svenska Spel är en organisation och ett företag som vilket som helst men råkar vara ägt av staten. B. (Intervju 1) jämför med systembolaget som i så fall skulle ta större ansvar för alkoholmissbruk: ”Nä det är ju inte spelbolagen, för då skulle man ju sätta press på systembolaget också så att säga va, utan det får ju ligga på staten.”. Svenska Spel i sig får inte heller ge pengar direkt till behandling av spelmissbrukare utan kan bara ge till exempel forskning, vilket Svenska Spel också gör.

Personerna vi har intervjuat är också eniga om att det svenska spelmonopolet i slutändan är positivt för den svenska spelmarknaden samt hanteringen och förebyggandet av spelmissbruk. S. (Intervju 2) tror att det faktum att staten har monopol på spel i Sverige och att staten äger Svenska Spel gör att de som spelar gärna spelar på Svenska Spels hemsidor eller kasinon och så vidare för att det känns tryggt och säkert. Visserligen finns det nackdelar men de menar att fördelarna överväger. Intervjupersonerna är dock oroliga för hur länge Sverige lyckas behålla sitt monopol på grund av EU och dess regler kring en öppen marknad inom EU.

Ekonomi framstår som det största problemet då uppfattningen är att staten och kommunerna inte har råd att satsa mycket mer pengar på spelberoende. Frågan är om det i längden inte är mer kostsamt att inte satsa på spelberoende då dessa människor kostar samhället mycket pengar i form av framförallt kriminalitet.

Ja och vad kostar de samhället?... (P. Intervju 1)

...Ja, vad kostar de samhället, det är ju det. (B. Intervju 1)

... sen är det skevt för att det är så ekonomiskt kostsamt att ha spelberoende personer ute i samhället så att tyvärr så tror jag att det är fel ekvation ekonomiskt att inte ta tag i problemet, men har man inte ekonomi till det så kan man kanske inte göra något. (A. Intervju 3)

6.2 Analys av intervjumaterial

Staten, Svenska Spel och kommunerna har fått mycket kritik för de spelberoendes situation. Vi har bland annat intervjuat en kommunpolitiker och en representant från Svenska Spel. Vad säger de själva, och hur kan det analyseras utifrån accountteorin?

6.2.1 Förväntningar och normer

Det är tydligt att dålig ekonomi och små resurser är ett återkommande argument för den situation som idag råder för spelberoende. Visserligen ligger det en sanning i det, men frågan är om inte ekonomi är en självklar "account" som i vårt samhälle oftast accepteras, till viss grad. Aktörerna ursäktar och rättfärdigar situationen och sina ageranden, eller brist på ageranden, med att det inte finns pengar, resurser eller kompetens.

Och då tar vi det beslutet i socialnämnden, det sociala utskottet.

Det kostar ju pengar också (P. Intervju 1)

Ovan förklarar P. att skicka en person med spelberoende på behandling är ett beslut som måste tas i det sociala utskottet eftersom det är en stor utgift för kommunen att skicka en person på behandling.

Det är väldigt lite om du jämför med det. Vi lägger de mesta pengarna på [...] Så det läggs ju bara en promille på spelmissbruk kan jag säga (P. Intervju 1)

Här talar P. om hur mycket pengar som läggs på spelmissbruk i jämförelse med drog- och alkoholmissbruk.

Alltså det är svårt för små kommuner, dom har ju inte samma resurser som vi har i stora kommuner [---] och det har ju inte en liten kommun råd med. [---] När vi gör dyra placeringar, det tär ju på oss också... (P. Intervju 1)

I denna sekvens förklarar P. att en mindre kommun kanske inte har råd att skicka iväg spelmissbrukare på behandling och att det är dyrt för större kommuner också. Detta efter att B. berättat om en mindre kommun vars budget spräcktes efter att de skickat en spelmissbrukare på behandling.

...med tanke på kommuners ekonomi och kriminalvårdsekonomin, hela statens ekonomi så finns det inte möjlighet att ta upp det till ytan. För skulle man bedöma ett spelberoende på samma sätt som alkohol eller narkotikaberoende då skulle, då skulle kostnaderna för samhället bli så stora, jag tror inte att det finns ekonomi för det. (A. Intervju 3)

Här rättfärdigar A. att spelberoende inte bedöms på samma sätt som drog- och alkoholmissbrukare eftersom samhället inte har råd att prioritera dem likvärdigt.

”Accounts” är starkt kopplade till den kontext, förväntningar och normer, i vilken de framförs. (Scott & Lyman 1968). Vi tror att de ”accounts” baserade på ekonomi som framförts hade sett någorlunda lika ut för fem, tio år sedan. Samtidigt så är det så att världen befinner sig i en ekonomisk situation som är tuffare än på många år och det är klart att det påverkar de förväntningar och normer som vi lever efter. Det kan med andra ord vara så att ”accounts” kopplat till ekonomi idag är mer acceptabla än de hade varit för fem, tio år sedan. Istället för att försöka förklara varför man inte har gjort det bättre med de resurser man har haft att tillgå, är det kanske lättare att ”accounta” utifrån den kontext som råder. Vi tycker att ekonomiska ”accounts” i regel kan klassas som ursäkter (excuses) i vårt material, även om man skulle kunna se det som rättfärdiganden (justifications) också. Att skilja på ursäkt och

rättfärdigande kan vara svårt. Ursäktar personen sitt agerande så erkänner han att han har agerat fel men avsäger sig ansvar/skyldighet då han inte hade möjlighet att agera annorlunda på grund av den ekonomiska situationen. Om personen däremot rättfärdigar sitt agerande påpekar han att det han gjorde var rätt utifrån de ekonomiska ramar som fanns. Men vi vill skilja på när våra intervjupersoner ”accountar” utifrån den ekonomiska situationen och när de istället väljer att lyfta fram något positivt som ”account”. De rättfärdigar alltså olyckliga ageranden och förhållanden med att de har gjort något positivt också. Några exempel:

Vi lägger ju, [...] x antal miljoner på forskning kring spelberoende, det gör vi och vetenskapen där. Och plus att staten sen också lägger sina miljoner. Och vi skänker ju alltså en hel del pengar till [...] idrottsrörelser och så... (S. Intervju 2)

...vi till exempel har, ska dra igång [...] våra spelansvarsveckor där vi bjuder in politiker, kommun och kamratföreningar och där vi kan ha och berätta och förklara så här gör vi och varför gör vi det. (S. Intervju 2)

Samtidigt det är alltid bra att behandlingshemmen blir bra, utan jag tror mer på det här nätverkandet som B. driver. För det har vi sett att de här behandlingshemmen ger inte alltid den effekt vi vill, det är lätt att man trillar tillbaka när man kommer ut, är ensam och har inte nätverket. (P. Intervju 1)

6.2.2 Vems ansvar?

Vårt material, såväl dokument som intervjuer, ger en bild av att inblandade aktörer inser att situationen behöver förbättras men ingen tar direkt ansvar. Aktörerna ”accountar” inte bara sitt eget agerande utan även andras.

Svenska Spel är ju faktiskt, när det gäller spelansvar så har de ju någonting som heter ”spela lagom” där man kan få lite hjälp och lite tips och råd. Så dom gör ju någonting, det gör ju inte de andra.
(B. Intervju 1)

Men kommunerna försöker ju på egna vägar att erbjuda vård genom öppenvårdsbehandling (A. Intervju 3)

Nä det är ju inte spelbolagen, för då skulle man ju sätta press på systembolaget också så att säga va, [---]. Men sen står där ju i Svenska Spels avtal gentemot staten att Svenska Spel får ju inte lov och ge ut rena pengar till spelberoende... (B. Intervju 1)

Staten tycker jag i sig har tagit ett ansvar genom att öppna kasino. Därför att det är en trygg och säker miljö som vi erbjuder och det känner folk också... (S. Intervju 2)

Samtidigt som aktörerna ”accountar” sitt eget eller andras agerande så antingen erkänner eller avsäger man sig ett visst ansvar. Den bilden vi sammanfattningsvis får när vi analyserar alla de ”accounts” som vi har upptäckt är att intervjupersonerna varken tar eller ger någon annan fullt ansvar, även om man kan se att den Svenska staten får mest kritik. Och alla de vi intervjuat påpekar också själva att det i slutändan är allas ansvar att försöka förbättra situationen.

7. Slutdiskussion

Resultatet på vår undersökning visar på en passivitet från inblandade aktörer kring spelmissbruk. De aktörer som vi har analyserat främst har varit staten, kommunen och Svenska Spel.

Undersökningen visar att staten har makten för att strukturera upp och förbättra missbruksvården. De senaste åren har vården av spelmissbrukare inte förändrats trots varningssignaler från människor som arbetar med de drabbade. Staten är huvudpersonen i frågan, de har alla verktyg för att uppmärksamma och prioritera spelmissbrukarna men vår undersökning visar att staten bör ta ett ännu större ansvar. Lagen bör vara mer precist definierad för att spelmissbrukarna skall kunna veta sina rättigheter. I dagsläget så agerar kommuner och socialtjänst efter välvilja och ekonomiskt utrymme. Den hjälp som spelmissbrukare söker och får varierar kraftigt beroende på vilken kommun personen tillhör. Vi menar på att en ändring av socialtjänstlagen hade varit ett viktigt och nödvändigt steg för legitimerandet av spelmissbruk. Detta hade inneburit att spelmissbruk får liknande status som alkohol- och drogmisbruket i Sverige.

Kommunerna och dess socialtjänster har ansvar för behandlingen av spelmissbrukare. Vår analys visar på att resursfrågan blir väldigt viktig för kommunerna. Resurser finns inte till att hjälpa alla utsatta grupper vilket gör att kommunerna tvingas till att prioritera. Detta gör att de ofta prioriterar grupper som de måste erbjuda hjälp till, exempelvis drog- och alkoholmissbrukare. Socialtjänsten har möjlighet att erbjuda drog- och alkoholmissbrukare hjälp direkt och i värsta fall så finns det möjlighet till att genomföra tvångsvård av dem som anses behöva det. En människa som håller på att förlora arbetet, familjen, hälsan och sitt hem på grund av alkoholmissbruk skulle förmodligen tvångsomhändertas och erbjudas insatser även om personen var emot dem. En människa som lider av spelmissbruk och kan förlora sitt hem, jobb, familj och skuldsätta sig utan att någon kan hjälpa denne om den själv inte ber om det. Därmed så blir det skillnad på missbruk och människor trots att utfallet många gånger kan bli detsamma.

Eftersom spelmissbrukarna inte är klart definierade i socialtjänstlagen är det svårt för kommuner och socialtjänst att prioritera dem. Här menar vi att staten måste ta ett större ansvar och ge kommunerna ekonomiskt utrymme för att jobba med spelmissbrukare. Om inte kommunerna har möjlighet att hjälpa de utsatta så finns det ingen annan instans som kommer

att göra det heller. Arbetet måste börja hos kommunerna men så länge de regerande agerar passivt i spelmissbruksfrågan så kommer kommunerna göra likaså. Vi menar på att mer måste ske men att någon måste ta initiativet. Staten har möjligheter att ta till sig problematiken och lösa den genom att stå i spetsen och utforma framtidens spelpolitik. Detta skulle kunna leda till att kommunerna vet hur de skall agera för att fler skall få hjälp.

Svenska Spel lämnar årligen ett överskott till staten på cirka 5 miljarder. Dessa pengar kommer delvis från alla dem som lider av spelmissbruk. Därför menar vi att det hade varit rättvisast att staten använder en del av dessa pengar för att behandla spelmissbrukarna. Visserligen ger staten pengar till kommunerna men dessa pengar tillfogas andra områden därför skulle vi vilja se öronmärkta pengar direkt till spelmissbrukarna.

Vår undersökning visar att Svenska Spel får ta en hel del kritik för sitt sätt att arbeta bland annat med marknadsföring. Mycket av uppmärksamheten riktas mot de enorma summor som Svenska Spel omsätter och profiterar. Vi menar på att en stor del av kritiken mot Svenska Spel handlar om kritik mot staten. Eftersom Svenska Spel ägs av staten så blir det en oerhört stark koppling mellan staten och företaget. En befogad fråga menar vi hade varit om inte Svenska Spel hade varit ett bättre företag utan inblandning från statens sida. Vi uppfattar Svenska Spels roll som ett vinstgenererande företag men inte till vilka medel som helst. De tar ett socialt ansvar och bidrar till samhället inte bara genom forskning kring spelmissbrukare utan även föreningsstöd. Således menar vi att Svenska Spel får för mycket kritik och en hel del av den är obefogad. Vår undersökning har visat på en splittring bland politiker i fråga om spelmonopolets vara eller icke vara. Vi anser att denna fråga är av central betydelse för förebyggandet av spelmissbruk. I vår analys så märker vi att spelexperter uttalar sig till fördel för monopolet i Sverige.

En öppning av marknaden leder till en större konkurrens bland aktörerna vilket kan leda till grövre marknadsföring för att locka till sig fler spelare och att göra företagen så vinstdrivande som möjligt. Med en reglerad marknad så menar vi att det är lättare att stävja spelmissbruket. Johannson (2009) och Dilschmann (2009) vill skrota monopolet, de vill låta individen själv få välja och menar på att det i England finns lika mycket spelmissbrukare som i Sverige trots en oregrerad marknad. Vi anser att individen bör alltid få välja men alla individer kan inte spela ansvarsfullt och därför behövs restriktioner inom rimliga gränser. Enligt vår mening bör aktörerna kring spelmissbrukarna inte vara nöjda med antalet spelmissbrukare utan ständigt sträva mot en förbättring. Förebyggande insatser är väldigt viktiga främst då vi ser att

missbruket går allt längre ner i åldrarna samtidigt som bieffekterna ökar i form av kriminalitet och annat missbruk. Men att utgå från denna fråga besvarar inte frågan om hur dagens spelmissbrukare skall behandlas.

I vår intervju med brukarorganisationen framkommer att de överlever på väldigt små medel, cirka hundratusen kronor per år. Då pratar vi om en brukarorganisation som hyllades enormt mycket av politikern i kommunen. För att fler kommuner skall kunna bedriva samma arbete behövs det mer satsningar på spelmissbrukarna. Brukarorganisationer kan mycket väl vara en bra väg att gå dock kan vi anta att det är svårt att rekrytera kompetenta personer till ett sådant arbete.

Sverige står inför ett vägval i arbetet med spelmissbrukare. De regerande politikerna har redan bestämt sig för en förändring frågan är bara i vilken riktning den kommer att ske. Blir det passiva förändringar som stämmer in i dagens kontext där spelmissbrukarna fortsatt saknar konkreta rättigheter? Hur mycket utrymme kommer spelmissbrukarna få är frågan de flesta ställer sig som arbetar inom området.

8. Referenslista

Alvesson, M. (2003) *Postmodernism och samhällsforskning*. Malmö: Liber.

Andersson, G. & Swärd, H. (2008) ”*Etiska reflektioner*” I Rosmari Eliasson-Lappalainen, Katarina Jacobsson, Anna Meeuwisse & Hans Swärd, (red.): *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och Kultur.

Aspers, P. (2007) *Etnografiska metoder*. Malmö: Liber.

Binde, P. (2005) *Att sälja en dröm*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.

Borg, A. & Larsson, M. (2007) ”Töm och betsel på spelbolagen” Svenska Dagbladet <<http://www.regeringen.se/sb/d/8610/a/84487>> (2010-05-18)

Börjesson, M. (2003) *Diskurser och Konstruktioner – En sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.

Creutzer, M. (2002) ”Styrd av spel i 20 år: skriv in ansvar för spelberoende i SoL!” *Socionomen*, 2002, 8, 5-9.

Diltschmann, L. (2009) ”Spelmonopolet dyrt och ineffektivt och skyddar inte mot missbruk” Newsmill <<http://www.newsmill.se/artikel/2009/04/08/spelmonopolet-dyrt-och-ineffektivt-och-skyddar-inte-mot-missbruk>> (2010-05-17)

Edström, A. (2002) *Spelfällan*. Norrköping: Spelfällans förlag.

Grahn, K. & Grahn, N. (2009) ”Spelutredningen bryr sig inte om oss spelmissbrukare” Newsmill <<http://www.newsmill.se/artikel/2009/04/23/spelutredningen-bryr-sig-inte-om-oss-spelmissbrukare>> (2010-05-17)

Johansson, A. (2009) ”Det svenska spelmonopolet ökar spelmissbruket” Newsmill <<http://www.newsmill.se/artikel/2009/04/23/det-svenska-spelmonopolet-okar-spelmissbruket>> (2010-05-17)

Karlström, T. & Nilsson, A. (2008) "Huvudlöst om spelberoende" Dagens samhälle
<<http://www.dagenssamhalle.se/zino.aspx?articleID=14196>> (2010-05-18)

Knutagård, M. (2009) *Skälens fångar - Hemlöshetsarbetets organisering, kategoriseringar och förklaringar*. Malmö: Égalité

Lag (2001:453) Socialtjänstlag (SFS). Stockholm: Socialdepartementet.

Liljeberg, P. Stymne, A. & Tengström, A. (2008) "Orimligt att staten tjänar på spel och inte tar spelberoende på större allvar" Newsmill
<<http://www.newsmill.se/artikel/2008/12/15/orimligt-att-staten-tjanar-pa-spel-och-inte-tar-spelberoende-pa-storre-allvar>> (2010-05-17)

Lotteriinspektionen (2010) "Spelmarknadens utveckling i Sverige och internationellt 2009"
Lotteriinspektionens officiella hemsida
<<http://www.lotteriinsp.se/PageFiles/6621/Spelmarknadenens%20utveckling%20i%20Sverige%20och%20internationellt%202009,%20trycksak.pdf>> (2005-05-18)

Lyman, S. & Scott, M. (1968) "Accounts" *American Sociological Review*, 33, 1, 46-62.

May, T. (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

Neumann, I. (2003) *Mening Materialitet Makt – En introduktion till diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Notisum (2005) "RÅ 2005 ref. 51" *Notisums officiella hemsida*
<<http://www2.notisum.com/Pub/Doc.aspx?url=/rnp/domar/rr/RR005051.htm>> (2010-05-18)

Ny socialtjänstlag m.m. (2001). (Regeringens proposition 2000/01:80). Stockholm: Socialdepartementet.

Phillips, L. & Winther Jörgensen, M. (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Pålsson, M. (2009). *Insatser mot spelberoende*. (Motion till riksdagen 2009/10:So505). Stockholm: Socialdepartementet.

Regeringen (2010) ”Anders Borg har tagit emot spelutredningen” *Regeringens officiella hemsida* < <http://www.regeringen.se/sb/d/11218/a/117575>> (2010-05-18)

Rönberg, S. (2010) ”Hur medvetenheten om spelberoende växte fram i Sverige”. I Per Binde & Jakob Jonsson, (red.): *Spelberoendes Riksförbund 10 år – En Jubileumsskrift*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut distributionstjänst.

SOU 2008:124. En framtida spelutredning. Stockholm: Finansdepartementet.

Statens folkhälsoinstitut (2003) ”Förslag till handlingsprogram för att motverka spelberoende” *Statens folkhälsoinstituts officiella hemsida*” <<http://www.fhi.se/Documents/Vart-uppdrag/spel/hp-spel.pdf>> (2010-05-18)

Statens folkhälsoinstitut (2009a) ”Statens folkhälsoinstitut tar fortsatt ansvar för behandling av spelmissbrukare” *Statens folkhälsoinstituts officiella hemsida*” <<http://www.fhi.se/sv/Aktuellt/Nyheter/Statens-folkhalsoinstitut-tar-fortsatt-ansvar-for-behandling-av-spelberoende/>> (2010-05-18)

Statens folkhälsoinstitut (2009b) ”Vad är spelproblem/spelberoende” *Statens folkhälsoinstituts officiella hemsida*< <http://www.fhi.se/sv/Vart-uppdrag/Spelprevention/Vad-ar-spelproblem/> > (2010-05-18)

Statens folkhälsoinstitut (2009c) ”PM 090623. Resultat från SWELOGS – befolkningsstudie om spel och hälsa” *Statens folkhälsoinstituts officiella hemsida* <<http://www.fhi.se/Documents/Vart-uppdrag/spel/PM-Resultat-SWELOGS-090623.pdf>> (2010-05-18)

Statens folkhälsoinstitut (2009d) ”Internetsjälvhjälpen” *Statens folkhälsoinstituts officiella hemsida* <<http://www.fhi.se/sv/Vart-uppdrag/Spelprevention/Insatser-mot-spelproblem/Internetsjalvhjalpen/>> (2010-05-18)

Statens folkhälsoinstitut (2010) *Spel om pengar – ett folkhälsoproblem?* Stockholm: Statens folkhälsoinstitut distributionstjänst.

Svenska Spel (2010a) ”Samhällsansvar – Marknadsföring” *Svenska Spels officiella hemsida* <<http://svenskaspel.se/p4.aspx?pageid=748>> (2010-05-18)

Svenska Spel (2010b) ”Företagsfakta – Historik” *Svenska Spels officiella hemsida* <<http://svenskaspel.se/p4.aspx?pageid=213>> (2010-05-18)

Svenska Spel (2010c) ”Företagsfakta – Korta fakta” *Svenska Spels officiella hemsida* <<http://svenskaspel.se/p4.aspx?pageid=197>> (2010-05-18)

Svenska Spel (2010d) ”Företagsfakta – Spelansvarspris” *Svenska Spels officiella hemsida* <<http://svenskaspel.se/p4.aspx?pageid=506>> (2010-05-18)

Thörn, R. (2007) ”Äntligen tar Svenska Spel ansvar” Östgöta Correspondenten <<http://sob.btj.se.ludwig.lub.lu.se/sb/Servlet?handler=AsokGetFile&artno=1906556&datatype=2&session=8610484>> (2010-05-18)

Thörn, R. (2007) ”Varför bryr sig ingen om spelberoende” Newsmill <<http://www.newsmill.se/artikel/2009/11/10/varfor-bryr-sig-ingen-om-spelberoende>> (2010-05-18)

Wegedal, L. (2009) ”Endast spelmonopolet garanterar ett lågt spelande” Newsmill <<http://www.newsmill.se/artikel/2009/04/23/endast-spelmonopolet-garanterar-ett-lagt-spelande>> (2010-05-17)

Widegren, C. (2008) ”Ta ditt ansvar, Borg” Sydsvenskan <<http://www.sydsvenskan.se/opinion/aktuellafragor/article329186/Ta-ditt-ansvar-Borg.html>>

Bilaga

Intervjuguide

Hur tycker ni spelmissbrukarnas situation ser ut i landet?

Är vården av spelmissbrukare bra i dagsläget?

Vad tycker ni om statens förhållningssätt mot spelmissbrukare?

Vad anser ni om socialtjänstens agerande mot spelmissbrukare?

Vad anser ni om att spelmissbruk inte finns skrivet i socialtjänstlagen?

Vad anser ni om spelmonopolet i Sverige?

Vad tycker ni om Svenska Spels sociala ansvarstagande?

Vilka aktörer anser ni har ansvar för spelmissbrukarna? Vilka bör ta mer ansvar?

Vad är fördelarna/nackdelarna med spelmonopolet?